

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 20__ р.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ТЕМИ
«УКРАЇНА – МОЯ БАТЬКІВЩИНА»

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВП м-16
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Ананян Ані Артурівни

Керівник кандидат педагогічних наук,
доцент Недодатко Н. Г.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
1.1. Проблема національно-патріотичного виховання в дошкільній освіті у науковому вимірі.....	7
1.2. Методичне забезпечення як одна з умов ефективної реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.....	17
1.3. Сучасний стан організації та методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці закладів дошкільної освіти.....	30
Висновки до першого розділу.....	36
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЕМИ «УКРАЇНА – МОЯ БАТЬКІВЩИНА»	
2.1. Програма методичного забезпечення організації національно- патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми «Україна – моя Батьківщина».....	40
2.2. Презентація виховних заходів із національно-патріотичного виховання з теми «Україна – моя Батьківщина» в закладі дошкільної освіти.....	71
Висновки до другого розділу.....	72
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Становлення української державності, інтеграція в європейське і світове співтовариство, відмова від тоталітарних методів управління державою і побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на Людину, націю, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу.

В основі виховання будь-якого народу міститься природна потреба у самозбереженні, самовдосконаленні, самоствердженні шляхом розбудови власної держави. Через це будь-яке виховання має бути національно-патріотичним. Кожен народ органічно продовжує себе через систему виховання у своїх дітях, генерує національний дух, ментальність, характер, психологію, сімейно-родинно-побутову культуру, основу якої складає збереження рідної мови, пізнання духовної спадщини батьків, дідів, прадідів, вивчення свого родоводу, життя за нормами народної моралі тощо.

На необхідність здійснення національно-патріотичного виховання вказується у таких нормативно-правових документах: Декларації прав дитини, Конвенції про права дитини, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641), інструктивно-методичних рекомендаціях «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» (додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 25 липня 2016 р. № 1/9-396), Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015), Стратегії національно-патріотичного виховання (затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019) та ін.

Важливі законодавчі та нормативні документи розкривають засади національно-патріотичного виховання дітей та молоді, визначають цей напрям як один із пріоритетних, акцентуючи увагу на важливість виховання

дітей у дусі патріотизму, високих моральних ідеалів, почуття любові до своєї Батьківщини, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності. Завдання педагогів полягає у тому, щоб слова «Україна», «патріотизм» набували для дитини особливого сенсу, тобто сприймалися «не лише розумом, а й серцем». Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну, виховання поваги та любові до державної мови, що сприяє формуванню громадянина, патріота України.

Відомо, що основні риси громадянина своєї держави формуються в молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, заклад дошкільної освіти, різноманітні колективи.

Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту» «є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля» [24]. Базовий компонент дошкільної освіти, як державний стандарт, визначає «ознайомлення дітей з поняттями «держава», «народ», «людство», з правами та обов'язками громадян України»[2].

В «Інструктивно-методичних рекомендаціях «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» освіти»[26] передбачається розвиток у дітей національної культури, яка є внеском у загальнолюдські надбання демократичності, гуманізму, совісті, честі, гідності, громадянськості; виховання дітей на історичному минулому, яке формує у них патріотизм. Саме в дитячі роки зароджується національна самосвідомість особистості, любов до рідного краю, почуття відданості Батьківщині.

Різні аспекти проблеми національно-патріотичного виховання та формування національної самосвідомості досліджували відомі українські і

західноєвропейські вчені. У соціокультурному контексті проблеми національно-патріотичного виховання та процес формування національної самосвідомості розглядали С. Гончаренко, М. Драгоманов, О. Духнович, М. Стельмахович, О. Любар; як елемент державотворення – М. Грушевський, В. Винниченко, Д. Донцов, П. Куліш, М. Костомаров. Серед зарубіжних досліджень привертають нашу увагу праці Е. Гідденса, М. Вебера, І. Вироста, П. Манчіні, С. Соловійова, Л. Февра та ін. Різні аспекти цієї проблеми відбиваються у творах видатних українських митців: Б. Грінченка, Л. Костенко, І. Огієнка, Лесі Українки, Т. Шевченка, І. Франка та ін.

На важливість і значущість національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку вказують у своїх наукових доробках науковці: І. Бех, О. Дідух, О. Дроботій О. Білан, А. Богуш, Н. Борисова, М. Боришевський, Н. Гавриш, О. Каплуновська, І. Кичата, М. Качур, М. Кривоніс К. Крутій, С. Матвієнко, Ю. Палець, Т. Поніманська, О. Рейпольська, Ю. Руденко, К. Чорна та ін. У дослідженнях Н. Борисова, М. Єпіхіної, Н. Курило, С. Тесленко, Л. Шкрєбтієнко та ін. розкрито засоби національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Актуальність проблеми обумовила вибір теми магістерської роботи: «Методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина».

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати сутність, особливості, принципи, шляхи та засоби національно-патріотичного виховання дошкільників, а також розробити та апробувати методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина».

Обрана тема зумовила такі **завдання дослідження**:

– вивчити стан досліджуваної проблеми у науковій літературі та практиці дошкільного виховання;

– розкрити сутність, особливості, принципи, шляхи та засоби національно-патріотичного виховання дошкільників;

- вивчити сучасний стан організації національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці закладів дошкільної освіти;
- розробити методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина»;
- визначити дієвість використання запропонованого методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина».

Об’єкт дослідження – національно-патріотичне виховання дошкільників в ЗДО.

Предмет дослідження – методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина».

У процесі дослідження для розв’язання вирішення поставлених завдань було використано комплекс **методів**:

- а) теоретичні: аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури, що надало змогу зіставити різні погляди на досліджувану проблему, визначити поняттєво-категоріальний апарат дослідження та показники розвитку патріотизму дошкільників;
- б) емпіричні: цілеспрямоване та систематичне спостереження за навчальною діяльністю дошкільників, бесіда, аналіз документації;
- в) статистичні: здійснення аналізу емпіричних даних.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані студентами протягом проходження педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах під час здійснення національно-патріотичного виховання дошкільників.

Експериментальна база дослідження: Криворізький комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88, середня група № 7 (12 дошкільників) та старша група № 6 (14 дошкільників).

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки з розділів, загальні висновки, списку використаної літератури, що нараховує 70 джерел, додатки. Загальний обсяг роботи 109 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Проблема національно-патріотичного виховання в дошкільній освіті у науковому вимірі

Позитивною тенденцією сьогодення є повернення українського суспільства до вивчення історії України, побуту, традицій та обрядів нашого народу, а головне активне, не формальне залучення дітей до їх вивчення. Час перебудови, утворення самостійної держави України викликав надзвичайний інтерес до проблем вітчизняної історії, витоків національної культури.

Справжнє виховання є глибоко національним за сутністю, змістом, характером та історичним покликанням.

Національне виховання – це виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій виховній традиції, духовності. Національне виховання забезпечує етнізацію дітей як необхідну і невід’ємну складову їх соціалізації. Національне виховання духовно відтворює в дітях рідний народ, увічніює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу. Українське виховання орієнтоване на формування дітей як типових носіїв національної культури, творців історичного шляху рідного народу, вірних продовжувачів справ, заповітів батьків і дідів.

Національна система виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, спрямована на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх в дусі природно-історичного розвитку матеріальної та духовної культури нації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що

увібрали в себе надбання національної виховної мудрості.

В Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді зазначено, що *національно-патріотичне виховання* – «це комплексна система й цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірної любові до Батьківщини, турботи про блага свого народу, готовність до виконання громадського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності та незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації»[30].

Метою *національно-патріотичного виховання* є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин»[30].

Згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді, *патріотичне виховання* – це складова частина національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

Слово «*патріотизм*» з грецької означає «земля батька, предка». Патріотизм передбачає гордість за матеріальні і духовні досягнення свого народу, Батьківщини, бажання зберегти її характерні особливості, її культурне надбання та необхідність захищати інтереси своєї громади, свого народу.

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка зазначено, що *патріотизм* – це «одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів»[19, с.249].

Патріотизм, як і всі інші високі громадянські почуття, народжується в пізнанні. *Патріотизм*, за визначенням великого тлумачного словника сучасної української мови, – це любов до своєї Батьківщини, до свого народу [13, с. 97]; природна прихильність і любов дитини до рідної землі, мови, культури; глибоке моральне почуття, показник і виразник найвищих проявів духовного світу [18, с. 2].

Патріотизм як якість особистості обумовлює її здатність в критичних ситуаціях ставити суспільні блага вище за власні. Визначається розвиненістю стійких механізмів регуляції патріотичної свідомості, патріотичного ставлення та поведінки. Формування патріотизму як невід'ємної частини соціально-моральної спрямованості особистості здійснюється у процесі діяльності вихованців, організованої педагогами з використанням різних методів, технологій, форм та засобів навчально - виховної роботи.

Патріотичне виховання є особистісно орієнтованим виховним процесом, спрямованим на набуття дитиною інтегральної якості, що характеризує її позитивне емоційно-ціннісне ставлення до Батьківщини, усвідомлення власної причетності до українського етносу та національної культурно-мистецької спадщини, виявляється у пізнавальній і художньо-творчій діяльності, толерантності по відношенню до культури інших народів [27, с. 5].

Патріотичне виховання нерозривно пов'язане також з інтернаціональним, моральним, трудовим вихованням. Метою та результатом патріотичного виховання є патріотизм як важлива соціально-моральна якість особистості.

К.Ушинський стверджував, що починати виховувати у дітей патріотизм потрібно з дошкільного віку, оскільки період дошкільного віку за своїми психологічними характеристиками є найбільш сприятливий для виховання патріотизму, так як дошкільник відповідає довірою дорослому, йому притаманне копіювання, сугестивність, емоційна чуйність, щирість почуттів [21, с. 45-48].

Дитинство часто називають «золотою» порою в житті людини. Але це ще і дуже відповідальна пора, з якою пов'язано багато проблем – як самої маленької людини, так і дорослих, які займаються її вихованням. Тож педагог повинен дати малютам уявлення про все, що їх оточує, допомогти кожній дитині сформувати своє особисте бачення світу, особисту «картину світу». Формування почуття любові до Батьківщини починається від першого усвідомлення дитиною ніжної ласки матері, чарівної заспокійливої колискової, краси природи рідного краю, навколишнього середовища.

Знання, враження, пережиті в дитинстві залишаються з людиною на все життя. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Виховання особистості в закладі дошкільної освіти має бути спрямоване на розвиток патріотизму – любові та поваги, перш за все, до своєї сім'ї, навчального закладу, міста, держави. І проблема полягає в тому, що дитина дошкільного віку поняття «патріотизм» розуміє поверхнево. Тому завдання сучасного дошкільного закладу – формування громадянина-патріота, здатного розбудувати суверенну Україну, творчої особистості з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку. Заклад дошкільної освіти є важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних

громадян Української держави, місцем емоційно-психологічної захищеності і душевного комфорту особистості дитини-дошкільника, конструктивної співпраці та взаєморозуміння, ланкою, де формується національна свідомість, громадська зрілість, соціальна відповідальність за долю Батьківщини, за свою роль у національно-культурному відродженні України, її розквіті.

І. Бех, К. Чорна зазначають, що «патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави»[7, с. 8]

Науковці стверджують, що на початку молодшого шкільного віку шестирічні діти виділяють особисті цінності, відбувається їх емоційне освоєння, яке закріплюється в діяльності, поведінці та міжособистісних взаєминах. У шестирічних дітей з'являється дистанція соціальних зв'язків у процесі оцінювання норм поведінки дітей і дорослих; у них розвиваються певна орієнтація на соціум, вміння на відповідному рівні розуміти і оцінювати суспільні відносини. У шість років дитина починає розуміти важливість суспільно значущих справ, у неї формуються певне розуміння й оцінка соціальних явищ, орієнтація на оцінне ставлення дорослого крізь призму конкретної діяльності» [7, с. 8], відбувається патріотичний розвиток.

Патріотичний розвиток – це процес особистісних кількісних та якісних змін, що відбувається під впливом зовнішніх (стихійний вплив мікросередовища; цілеспрямований вплив виховуючих груп суспільства) та внутрішньо-особистісних (мотиви, установки, цінності особистості) факторів, пов'язаних із становленням стійкої патріотичної позиції людини,

формуванням у неї системи життєвих цінностей, пов'язаних із патріотичними установками; а також сформованістю здатності до прояву патріотизму. Глибинними факторами впливу на розвиток патріотизму дитини є натуралістичні фактори, зважаючи на те, що вона – природна істота [Бех І. Виховуємо патріотизм, с. 6].

Патріотична вихованість є результатом цілісного виховного впливу, – процесу патріотичного виховання, спрямованого на збагачення знань та уявлень дітей про родину, рідний край, Батьківщину, її історію та культурні надбання, які через емоційно-ціннісне ставлення до рідної країни, мотивацію на власну участь у практичних справах реалізується у поведінці та діяльності дітей [67, с. 228].

«Патріотичні почуття – це результат цілеспрямованого виховного впливу на людину ще з найранішого віку. Патріотизм формується під впливом середовища, способу життя, сім'ї, дошкільному закладі, школі, колективі. Тому виховання патріотизму є складником і одним із головних завдань освітньо-виховної роботи в дошкільному закладі»[52, с. 4-5].

Патріотичні почуття є системним, цілеспрямованим процесом розвитку змістового та сутнісного наповнення емоційно-почуттєвого складника патріотизму особистості дитини, що забезпечується діяльнісним механізмом гідної взаємодії особистості із собою як представником свого народу, із власним народом та його надбаннями, з іншими народами [67, с. 228].

Розвиненість патріотичних почуттів особистості слугує базою розвитку *патріотичного ставлення*. З урахуванням поглядів Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, М. Болдирєва, І. Мар'єнка, О. Кононко, В. Лаппо, В. М'ясищева, К. Шевчука, В. Яковлева доцільно оперувати поняттям «патріотичне ставлення» у сенсі активно-ціннісної суб'єктної спрямованості особистості дитини, що визначає її внутрішню позицію по відношенню до різних складових патріотизму; здатності реалізувати свою суб'єктність у власній життєдіяльності.

Способом та формою реалізації патріотичних ставлень є *патріотична*

поведінка, яка визначається як сукупність дій дошкільника, спрямованих на досягнення патріотичних цілей, і зумовлює відповідні вчинки, навички, уміння та звичаї.

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання системи принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечує досягнення відповідних результатів – міцно і органічно засвоєних загальнолюдських і українських національних цінностей.

В Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [30] зазначені *основні принципами національно-патріотичного виховання*:

- *принцип національної спрямованості виховання*, який передбачає формування у дітей та молоді національної свідомості, любові до України, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, здатності зберегти свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;
- *принцип культуровідповідності*, який передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства;
- *принцип гуманізації виховного процесу* зосереджує увагу на особистості як вищій цінності
- *принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії* передбачає, що учасники виховного процесу виступають рівноправними партнерами у процесі спілкування, беруть до уваги точку зору один одного, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції
- *принцип цілісності* означає, що виховання організовується як системний педагогічний процес, спрямований на гармонійний та різнобічний розвиток особистості, формування в неї цілісної картини світу, передбачає забезпечення наступності напрямів та етапів виховної роботи;
- *акмеологічний принцип* вимагає орієнтації виховного процесу на вищі морально-духовні досягнення і потенційні можливості особистості, створення умов для досягнення нею життєвого успіху, розвиток

індивідуальних здібностей;

- *принцип особистісної орієнтації* означає, що загальні закони психологічного розвитку проявляються у кожної людини своєрідно і неповторно;
- *принцип життєвої творчої самодіяльності* передбачає становлення особистості як творця свого життя, який здатен приймати особисті рішення, і нести за них відповідальність, повноцінно жити і активно діяти, постійно самовдосконалюватися, адекватно і гнучко реагувати на соціальні зміни;
- *принцип толерантності* передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, формування у вихованців відкритості, толерантного ставлення до цінностей, відмінних від національних ідей, до культури, мистецтва, вірувань інших народів, здатності диференціювати спільне та відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру, як невід’ємну частину загальнолюдської.

Національно-патріотичне виховання дошкільників у сучасних умовах має проходити через збагачення їхнього світогляду певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища і події у світлі загальноновизнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя в найближчому оточенні (сім’ї, вулиці, місті, селі, селищі), через залучення до його культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини і рідного дому.

«До основних завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому сім’ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- виховання почуття власної гідності як представників свого народу;
- формування толерантного ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей»[2].

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що *шляхами та засобами реалізації національно-патріотичного виховання є* : рідна мова, рідна історія, природа рідного краю, фольклор, національне мистецтво, народний календар, національна символіка, родинно-побутова культура, національні звичаї, традиції та обряди.

Рідна мова є важливим засобом виховання патріотизму. На основі рідної мови у дошкільників найефективніше формується національна психологія, характер, світогляд, свідомість, самосвідомість та інші компоненти духовності народу. Засвоюючи рідну мову з раннього віку, діти поступово стають носіями національного змісту й духу. «Скільки я знаю мов, стільки разів я людина», – говорить народна мудрість.

Рідна історія. З історії родоводу починається історія рідного народу. Українська система виховання ґрунтується на фактах, відомостях, наукових знаннях історії Батьківщини – України. Вивчаючи історію України, діти глибоко засвоюють першоджерела, витoki духовності рідного та інших народів, які здавна живуть на території України.

Природа рідного краю. Природне середовище – це найкращий вихователь. Природа українського краю відрізняється своєю чарівністю, багатогранним впливом на емоції й почуття людини. Вона виховує ніжність, щедрість, духовну величність людини, формує уміння бачити, відчувати, творити прекрасне, бережливо ставитися до природних надбань. Природа творить митців, умільців, майстрів.

Фольклор. У думках, піснях, прислів'ях і приказках, скоромовках, лічилках та інших фольклорних перлинах у високо поетичній і глибоко ліричній формі відображено весь культурно-історичний мистецький шлях українського народу.

Національне мистецтво. Система національного-патріотичного виховання використовує практично невичерпні можливості народного й професійного мистецтва. Народне мистецтво, які б не були його види, жанри,

форми, твориться людьми – справжніми митцями. І це прекрасно, що природне повсякденне оточення дитини стає тим середовищем, яке не лише захоплює, а й з ранніх років викликає прагнення прилучитися до мистецтва.

Народний календар. Це система історичного обумовлення дат, подій, свят, традицій, звичаїв, обрядів, які народ відзначає протягом року в певній послідовності. Народний календар – енциклопедія життя, трудової діяльності, культури, побуту й дозвілля народу, могутній і гармонійний комплекс ідейно-моральних, емоційно-естетичних засобів виховання підростаючих поколінь.

Національна символіка. Національна символіка кожного народу виконує історично важливі функції консолідації нації в єдину етнографічну, культурно-історичну спільність, єдину суверенну державу. Національні символи України – герб (тризуб), прапор (синьо-жовтий), гімн («Ще не вмерла Україна...»).

Завдяки етнічним символам (берегиня, обереги пам'яті, калина, верба тощо) у свідомості кожного українця виникають дорогі серцю образи дитинства, рідного краю, батьківської хати, родинного вогнища.

Родинно-побутова культура. Перші паростки й основи загальної культури дитина одержує в сім'ї; яка узагальнює культурні надбання роду. Це материнська й батьківська любов до дітей, шанобливе ставлення до бабусі й дідуся, інших родичів, прихильність до батьківського дому.

Національні традиції, звичаї й обряди. В основі понять «народ», «нація» лежать стійкі її віковічні традиції – трудові, моральні, естетичні та ін. Традиції та звичаї бувають родинні, регіональні і загальнонаціональні. Традиції, звичаї й обряди об'єднують минуле і майбутнє народу, старші й молодші покоління.

1. 2. Методичне забезпечення як одна з умов ефективної реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку

Формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку – це результат довготривалого виховного впливу на людину. Національно-патріотичне виховання дітей – дуже складний за своїм характером процес, який потребує озброєння педагогів дошкільної галузі відповідним методичним інструментарієм і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми середнього та старшого дошкільного віку.

Основними умовами ефективної реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти і є такі, як:

- організація розвивального середовища (природного, соціального, предметно-культурного);
- належне методичне забезпечення освітнього процесу (необхідними програмами, навчально-методичною, художньою літературою, методичними розробками тощо);
- інтегрування в освітньому процесі різних форм роботи з дітьми, методів, засобів педагогічного впливу, видів дитячої діяльності; систематичне вивчення стану освітньої роботи, її результативності;
- оптимізація методичної роботи з кадрами, в тому числі із застосуванням сучасних засобів інформування з професійних питань, використанням інтерактивних форм підвищення фахової майстерності педагогів закладу;
- зв'язок з іншими навчальними закладами, науковими установами, музеями, громадськими, волонтерськими організаціями тощо;
- співпраця з батьками вихованців у питаннях психолого-педагогічної просвіти, залучення до участі в освітньому процесі дошкільного закладу;
- зв'язок з іншими навчальними закладами, науковими установами, музеями, громадськими, волонтерськими організаціями.

Розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (територія, приміщення закладу, груп) організовується відповідно віковим особливостям

дітей раннього і дошкільного віку згідно з вимогами комплексних і парціальних програм, що обираються педагогічним колективом для використання в освітньому процесі. Доречно передбачити народознавчу спрямованість в облаштуванні території та приміщень закладу. При цьому важливо дотримуватися принципів дошкільної дидактики, забезпечувати динамічність і змінність, можливість трансформації таких місць відповідно до сезонів, вікових можливостей та інтересів вихованців, мети проведення заходів, а також враховувати регіональні, місцеві особливості природного, соціального, предметно-культурного оточення. Через правильно організоване розвивальне середовище забезпечуються можливості для ознайомлення дітей з державними і народними символами і оберегами, загальноукраїнськими і місцевими традиціями, побутом, мистецтвом, основними природними зонами України (ліс, лісостеп, степ, гори), різноманітністю рослинного й тваринного світу та ін. Наприклад, можливе облаштування на території або в приміщенні фрагментів ландшафтів і природних зон (куточок лісу, поля, степу та ін.), штучних споруд для проведення різних дійств, свят, розваг (гірка з рослинами Карпат, декоративні криниця, хатка з гніздом лелек та ін.), «світлиці» або міні-музею для організації тематичних занять з дітьми, театралізованих вистав, майстер-класів тощо. Домірності і виваженості потребує оформлення у групових приміщеннях «куточків» національно-патріотичного виховання із уміщеними там відповідно віку дітей, вимогам програм зразками символів і оберегів, народних іграшок, національного одягу, посуду, інших виробів народних майстрів, народних музичних інструментів, збірники літературного фольклору та ін. Наповнення і художнє оздоблення таких осередків є більш мобільним порівняно з іншими, а тому повинні періодично переглядатися і частково змінюватися відповідно до тематичного планування роботи з національно-патріотичного виховання у конкретній групі, щоби зберігати привабливість для дітей, бути дієвими.

Методичне забезпечення освітнього процесу має задовольняти потреби педагогів щодо здійснення особистісно орієнтованого, інтегрованого,

діяльнісного та інших сучасних підходів до організації психолого-педагогічної взаємодії дорослих з дітьми.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що *методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку* – це система взаємодії вихователя та дітей дошкільного віку, що включає методичне оснащення освітнього процесу, а також апробацію та впровадження у практику ефективних методів, прийомів та технологій виховання тощо.

Методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина» включає наступне *методичного оснащення*:

1. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку [33].

Зміст парціальної програми «Україна – моя Батьківщина» відповідає вимогам Базового компонента дошкільної освіти, чинних програм розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку. У посібнику розкрито особливості національно-патріотичного виховання, основні напрями, завдання та зміст роботи з дітьми п'ятого і шостого років життя, форми методичної роботи з педагогами, поради батькам. У парціальній програмі «Україна – моя Батьківщина» деталізована й конкретизована система завдань і змісту освітньої роботи з національно-патріотичного виховання дошкільників.

2. Україна – моя Батьківщина: конспекти занять із національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку [34].

Посібник створено до парціальної програми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина». Зміст, виклад і розміщення матеріалу в конспектах занять сприятимуть організації національно-патріотичного виховання дітей середнього та старшого дошкільного віку в контексті духовного розвитку особистості.

3. Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність

сучасного закладу дошкільної освіти, наголошують на важливості та потребі здійснення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Так, *Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепція громадянської освіти, Закон України «Про дошкільну освіту»* серед головних завдань визначають формування національно свідомого громадянина, патріота, тобто людини, якій притаманні особисті якості й риси характеру, світогляд та спосіб мислення, почуття, вчинки і поведінка, спрямовані на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015р. № 641, окреслено завдання з формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Для підвищення якості дошкільної освіти, забезпечення її сталого інноваційного розвитку педагогічним колективам дошкільних навчальних закладів рекомендується спрямовувати свою діяльність на національно-патріотичне виховання у контексті розвитку духовного потенціалу особистості дитини дошкільного віку.

Метою Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки визначено пріоритети та основні напрями національно-патріотичного виховання дітей та молоді, а саме: впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування як основи формування особистості та підґрунтя для національно-патріотичного виховання; формування єдиних стандартів діяльності у сфері національно-патріотичного виховання та інструментів їх упровадження.

Планом заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25

грудня 2015 р. № 1400-р, передбачено вдосконалення нормативно-правової бази у сфері національно-патріотичного виховання.

Програмою патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, розробленою д-ром психол. наук І. Бехом та канд. пед. наук К. Чорною, окреслено мету, яка полягає у визначенні сучасних теоретичних засад патріотичного виховання (мети, завдань, принципів, основних напрямів, змісту, технологій) та надано можливість навчальним закладам різних типів, управлінням освіти різних рівнів для розробки системи заходів патріотичного виховання, що відповідають культурологічним орієнтаціям, етнічним особливостям, специфіці, профілю й типу організації розробника і є актуальними в конкретних соціально-економічних умовах регіону.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм стверджує та передбачає організацію системної і планомірної роботи з національно-патріотичного виховання дітей уже з молодшого віку, що спрямована на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мов, національних цінностей українського народу.

В «Інструктивно-методичних рекомендаціях «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах освіти» [26] зазначено, що сумарний кінцевий показник набутих дитиною життєвих компетенцій у контексті національно-патріотичного спрямування передбачає, що дитина 6(7)- річного віку має:

– усвідомлювати, що прізвище та ім'я по батькові вказують на її належність до роду, своєї родини, її традицій і звичаїв; орієнтуватися у своїх чеснотах і вадах, виявляти самоповагу, елементарну гідність; прагнути утвердитись у своїх моральних якостях, виявляти впевненість у своїх можливостях (освітня лінія «Особистість дитини»);

– виявляти інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек тощо; брати участь у складанні історії роду, веденні родовідного дерева (освітня лінія «Дитина в соціумі: Родина»);

– бути відкритою для контактів з людьми різного віку, статі, національності, соціального статусу; орієнтуватися в тому, що кожна країна має свою територію, на якій проживають люди з різним кольором шкіри, волосся тощо, і мають свою культуру, звичаї, мову (освітня лінія «Дитина в соціумі: Люди»);

– мати сформоване уявлення про традиційне українське житло; цінувати сімейні реліквії, отримані в спадщину; виявляти готовність брати участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми, отримувати задоволення від колективної праці; вміти визначити мету, завдання, спрогнозувати кінцевий результат, спланувати послідовність дій, узгодити власні дії з діями партнерів (освітня лінія «Дитина у світі культури: Предметний світ»);

– виявляти власне ціннісне ставлення до народних мистецьких традицій, фольклору; вирізняти українське декоративно-прикладне мистецтво, своєрідність українських пісенних жанрів, музично-танцювальних; виокремлювати жанри народного, класичного і сучасного вітчизняного та світового мистецтва (освітня лінія «Дитина у світі культури: Світ мистецтва»);

– використовувати власний досвід для створення ігрових задумів; реалізовувати в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби; у власній грі відтворювати знання та моральні уявлення, задовольняти інтерес до довколишнього, творчо відображати діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації; активно відтворювати свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби (освітня лінія «Гра дитини»);

– розуміти, що в Україні українська мова є державною; розрізняти близькі, але неоднакові звуки рідної та української мов; розпізнавати нові звуки; правильно і чітко вимовляти всі звуки української мови та наголошувати слова відповідно до орфоепічних норм української мови; слухати і розуміти мовлення дорослих, казки, оповідання, вірші, запам'ятовувати їх; володіти діалогічним мовленням; переказувати невеличкі

тексти та казки, складати різні типи розповідей як за зразком вихователя, так і самостійно; спілкуватися українською мовою залежно від ситуації (освітня лінія «Мовлення дитини»).

4. Річний план роботи, перспективний і календарний плани освітньої роботи в різних вікових групах.

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти здійснюється через різні складові організації діяльності закладу, окреслюється у його річному плані роботи, перспективних і календарних планах освітньої роботи в різних вікових групах і охоплює всіх учасників освітнього процесу.

5. Методичні розробки занять з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

6. Авторські методичні розробки занять з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

7. Ілюстративні матеріали (буклети, альбоми, світлини).

8. Комп'ютерні презентації.

9. Друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

10. Художня література.

11. Аудіо- та відеозаписи.

12. Інші матеріали та джерела інформації (наприклад, мультимедійний проектор).

Особливо ефективним в роботі дітьми є *мультимедійний проектор* – засіб, без якого немислиме майбутнє сучасного ЗДО, завдяки якому можна пропонувати нові напрями діяльності вихователя. Наприклад, вдало дібраний мультиплікаційний перегляд з тем «Я і моя родина», «Рідний край», «Моя маленька батьківщина», «Традиційний посуд», «Національні іграшки», «Рослині символи», «Національний одяг» та ін. стимулює розвиток національно-патріотичних якостей дитини (любов до рідного краю, любов до культурного спадку свого народу, виховання любові, поваги до своїх

національних особливостей, почуття власної гідності як представників свого народу та ін.).

Як вже зазначалося, методичне забезпечення – це система взаємодії вихователя та дітей дошкільного віку, що включає окремі методичні засоби, такі компоненти як апробація та впровадження у практику ефективних методів, прийомів та технологій виховання тощо. Серед *методів і форм роботи з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку* ефективними є наступні:

- екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць;
- розповіді вихователя;
- бесіди з цікавими людьми;
- екскурсії в природу;
- спостереження;
- дидактичні, сюжетно-рольові ігри;
- заняття з циклу «Історичні цікавинки»;
- розгляд ілюстративних матеріалів;
- читання та інсценування творів художньої літератури;
- слухання народної, класичної, сучасної музики;
- розглядання творів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва;
- розв'язування проблемних ситуацій;
- запрошення членів родин у дитячий садок;
- спільні з родинами виховні заходи;
- виставки, конкурси;
- свята, розваги.

Варто також впроваджувати в практику національно-патріотичного виховання форми роботи, адаптовані до дітей старшого дошкільного віку: воркшопи, дитячі дайджести, національно-патріотичні, військово-спортивні керлінги, тренінгові заняття з розвитку міжнаціональної толерантності дітей,

культурні проекти, інтерактивно-мультимедійні студії, етнографічні райтси.

Інтегрування в освітньому процесі різних форм роботи з дітьми, методів, засобів педагогічного впливу, видів дитячої діяльності сприяє виробленню у дошкільників цілісної системи уявлень і елементарних понять про загальнолюдські й національні морально-духовні цінності, а також формуванню змалку національної самосвідомості, патріотичних почуттів. Оскільки основою національно-патріотичного виховання дошкільників є виховання через емоції і дії з метою формування системи цінностей і практичного досвіду, важливо поєднувати різні форми організації дитячої життєдіяльності для ширшого залучення вихованців до різноманітних видів активності. Зокрема:

у грі – шляхом організації і проведення творчих сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, режисерських ігор і драматизацій, ігор з правилами (дидактичних, рухливих, народних), в іграх з промисловими і народними іграшками, природними матеріалами;

у навчально-пізнавальній діяльності – через заняття різних видів і типів, гурткову і студійну, індивідуальну роботу, спостереження та екскурсії у природне, культурно-предметне довкілля й у найближчий та віддалений соціум, пізнавально-розвивальні бесіди, дидактичні ігри, проведення проектної роботи народознавчого спрямування із залученням родин вихованців;

у комунікативно-мовленнєвій діяльності – шляхом проведення спеціальних мовленнєвих та інтегрованих занять, індивідуальних і групових бесід, розмов з різних тем, розв'язання ситуацій спілкування (природних і штучно змодельованих), індивідуальної роботи у повсякденні, цілеспрямованого залучення дітей до спілкування під час всіх форм організації життєдіяльності;

у предметно-практичній діяльності – за допомогою індивідуальних і групових трудових доручень, чергувань, колективної господарсько-побутової, художньої праці, праці в природі та ін.;

у художній діяльності – через образотворчі, музичні, літературні заняття, розваги, свята, гуртки художньо-естетичного напрямку, самостійну художню діяльність у вільний час тощо;

у руховій діяльності – через залучення до участі у заняттях з фізичної культури і плавання, музики, спортивних секцій та хореографічних гуртків, рухливих ігор на прогулянках, фізкультурних свят, розваг, тематичних днів здоров'я, туристичних походів народознавчого, краєзнавчого та екологічного спрямування, фізкультурних хвилинок і пауз на основі народних рухливих ігор і забав та ін.

Особливої уваги потребує підбір та поєднання методів і прийомів психолог-педагогічної взаємодії дорослого з дітьми при проведенні зазначених видів діяльності й форм роботи з тим, аби уникати домінування вербальних методів і прийомів, максимально унаочнювати освітній процес через вплив на слуховий, зоровий, тактильний та інші аналізатори і забезпечувати постійне вправління дітей в обраних видах діяльності.

З метою підвищення якості освітнього процесу здійснюється систематичне вивчення стану роботи з питань національно-патріотичного виховання у цілісному процесі організації їхньої життєдіяльності (комплексне, тематичне, вибіркове) та її результативності. При цьому чітко визначаються питання для вивчення і аналізу, терміни, форми підведення підсумків, відповідальні тощо. Результати такого вивчення обов'язково враховуються у подальшому плануванні роботи закладу, за необхідності вносяться зміни й доповнення до поточного річного плану, корективи до перспективного і календарного планування освітньої роботи з дітьми у різних вікових групах. Цілеспрямоване вивчення стану роботи з національно-патріотичного виховання дітей, її результативності (уявлення та знання, уміння, навички, ставлення, інтереси, поведінка, стосунки дітей тощо) допомагає відпрацьовувати максимально ефективні механізми, технології побудови цілісного освітнього процесу зазначеного виховного спрямування у домірному, органічному взаємозв'язку з іншими складовими освітньої

роботи.

*Для оптимізації методичної роботи з кадрами, зокрема, підвищення фахового рівня педагогічних кадрів, виявлення, підтримки, апробації й поширення педагогічного досвіду з національно-патріотичного виховання, доцільно застосовувати різноманітні форми організації методичної роботи у закладі дошкільної освіти. Наприклад, загальноприйняті: конференції, семінари, семінари-практикуми, засідання за «круглим столом», дискусії, відкриті покази різних видів організованої та самостійної діяльності дітей (навчально-пізнавальної, образотворчої, ігрової, театралізованої, рухової та ін.) і взаємовідвідування фрагментів освітнього процесу, обговорення новинок психолого-педагогічної літератури, індивідуальні і колективні консультації, школи перспективного педагогічного досвіду та ін. Удосконаленню професійної кваліфікації, підвищенню рівня компетентності, активізації творчості педагогів сприяє залучення їх до *нетрадиційних форм організації методичної роботи*: майстер-класів, педагогічних клубів, творчих лабораторій, методичних «посиденьок», педагогічних «акваріумів» і квестів, «ярмарків» педагогічних ідей, ділових ігор тощо. Цікавими формами забезпечення колективу дошкільного закладу професійною інформацією є дайджести, тематичні виставки науково-методичної, навчальної та художньої літератури, засобів навчання та іграшок, ведення тематичної рубрики на сайті дошкільного закладу тощо.*

У методичній роботі дошкільного навчального закладу доцільно передбачити як підготовку педагогів до загального ознайомлення дітей з державними символами, природою України, історією, культурою, традиціями і звичаями українського народу, особливостями мов і культур тих етносів, діти-представники яких відвідують дошкільний заклад, так і опанування педагогами основ народної педагогіки поряд із сучасними підходами до розвитку, виховання і навчання дітей та організації взаємодії з батьками вихованців у полікультурному середовищі.

Зв'язок з іншими навчальними закладами, науковими установами,

музеями, громадськими, волонтерськими організаціями окреслюється у річному плані роботи згідно з напрямками, завданнями діяльності дошкільного навчального закладу. Зокрема, це проведення спільних методичних заходів з педагогічними колективами інших дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, вищих навчальних закладів, закладів післядипломної педагогічної освіти (науково-практичні конференції, семінари, майстер-класи), апробація педагогічних технологій, наукова експертиза педагогічних інновацій, узагальненого психолого-педагогічного досвіду тощо). Доречним є також домірне віку дітей залучення їх до участі у громадських екологічних, благодійних волонтерських акціях, наприклад, з метою допомоги і підтримки важко хворої дитини, пораненого бійця, дітей-сиріт чи із родин вимушених переселенців, літніх людей та ін. (виготовлення і адресна передача листівок, сувенірних поробок, збір іграшок тощо), благоустрою території дошкільного закладу і прилеглих до неї ділянок.

Ефективними для ознайомлення дітей з історією і культурою рідного міста, країни є екскурсії до історичних, археологічних, краєзнавчих, природничих, літературних, меморіальних, мистецьких, етнографічних, технічних, галузевих та інших музеїв, вироблення з ними планів спільної просвітницької роботи з педагогами і вихованцями дошкільних закладів, батьками, співпраця на засадах музейної педагогіки.

Організаційно-педагогічна робота в дошкільному навчальному закладі передбачає співпрацю з батьками вихованців у питаннях психолого-педагогічної просвіти, залучення їх до участі в освітньому процесі дошкільного закладу.

Відповідно до норм Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» відповідальність за виховання, розвиток і навчання дітей дошкільного віку, здобуття ними повноцінної дошкільної освіти покладається на батьків, а держава, зі свого боку, захищає права сім'ї щодо забезпечення рівних можливостей для всіх дітей у здобутті дошкільної освіти через різні варіативні форми, допомагає батькам і особам, які їх замінюють, у виконанні ними своїх

обов'язків. У контексті національно-патріотичного виховання дітей завдання дошкільного закладу – налагоджувати тісний контакт з родинами вихованців і активно залучати їх до участі в освітньому процесі, переконувати у першорядності й первинності виховного впливу сім'ї на формування національного світогляду, патріотичних почуттів, зародження і становлення майбутнього активного, відповідального й корисного члена суспільства, громадянина і патріота, оснащати батьків необхідними психолого-педагогічними і загальними знаннями.

З метою педагогічної просвіти та ознайомлення батьків з освітньою діяльністю закладу в напрямі національно-патріотичного виховання дітей організовуються батьківські збори з переглядом різних за змістом і тематикою форм роботи з дітьми, майстер-класи вихователів, інструкторів з фізичного виховання, музичних керівників, керівників гуртків та інших фахівців, лекторії, школи і клуби для батьків. Подібні форми педагогічної просвіти пропагують ідеї виховання і демонструють шляхи розвитку, виховання, навчання дитини. Ціль закладу дошкільної освіти у роботі з родинами вихованців – перетворити батьків, членів родин вихованців на активних учасників освітнього процесу, односторонців і партнерів педагогічного колективу і самих дітей у повноцінному проживанні сьогодення, наповненого цікавим і корисним для розуму і душі змістом. Тому батьки і члени родин вихованців залучаються до проведення роботи з дітьми і педагогами, зокрема: майстер-класів і гуртків з народних ремесел, народного танцю і гри на народних музичних інструментах, тематичних свят і розваг, театралізацій та ігор-драматизацій, тематичних занять, цільових прогулянок, екскурсій і туристичних походів, організації міні-музеїв, тематичних виставок фотографій, малюнків, поробок, екологічних акцій, благодійних ярмарків та аукціонів, випуску стіннівок або створення тематичних номерів газет тощо.

Налагодження такої взаємодії у тріаді «педагоги – діти – родини» дозволяє висувати єдині соціально-моральні, культурно-етичні вимоги до дітей, уникаючи подвійного морального стандарту.

1.3. Сучасний стан організації та методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці закладів дошкільної освіти

З метою вивчення сучасного стану організації та методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці закладів дошкільної освіти нами було проведено опитування вихователів (загальною кількістю 9 осіб) Криворізького комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88.

Вихователям було запропоновано дати відповіді на наступні запитання:

1. Як на Вашу думку, чи необхідно дбати про організацію національно-патріотичного виховання дошкільного віку у закладі дошкільної освіти?
2. Чи є дошкільне дитинство найсприятливішим періодом виховного впливу на дитину?
3. Чи дбаєте Ви особисто про організацію національно-патріотичного виховання дітей групи, в якій Ви працюєте?
4. Яким чином Ви дбаєте про організацію національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у групі де Ви працюєте?
5. Як на Вашу думку, високої результативності в організації національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку можна досягти завдяки використанню яких методів?
6. Які форми роботи з дітьми, їхніми батьками та з педагогами Ви використовуєте задля успішної організації національно-патріотичного виховання?
7. Яким є методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у закладі дошкільної освіти?

Проаналізуємо відповіді вихователів закладу дошкільної освіти на поставлені запитання.

Так, на запитання: Як на Вашу думку, чи необхідно дбати про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільному

навчальному закладі? всі вихователі одностайно відповіли, що необхідно дбати про організацію національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у закладі дошкільної освіти. Вихователі зазначили, що робота з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку передбачає: виховання любові та шанобливого ставлення до близьких людей, сім'ї, родини; ознайомлення дітей з явищами суспільного життя; народознавство; ознайомлення з засобами мистецтва; практична діяльність дітей; знайомство з національними та державними святами; знайомство з державними та національними символами. Вихователі також відмітили, що їх практичний досвід роботи показує, що вже в дошкільному віці дитина може та повинна знати, у якій країні вона живе, чим ця країна відрізняється від інших, чому її називають Україною. В дошкільному віці в результаті систематичної, цілеспрямованої роботи в дитини формуються елементи усвідомлення громадянства, вона знає та правильно вживає терміни Україна, Батьківщина, країна, рідне місто, селище, вулиця (їхні назви).

На запитання: Чи є дошкільне дитинство найсприятливішим періодом виховного впливу на дитину? вихователі також були одностайні у відповіді і стверджували, дошкільне дитинство – найсприятливіший період виховного впливу на дитину: те, що сприйме, запам'ятає дитина в цей час, залишиться в її пам'яті надовго, а може, й на все життя. Це дуже важливо для формування патріотичного світогляду. Саме в цьому віці в дошкільника формується емоційно-ціннісне ставлення до близьких людей, природи рідного краю, до народних звичаїв і традицій. І саме на основі цієї емоційної бази необхідно формувати патріотичні почуття в дитини.

На запитання: Чи дбаєте Ви особисто про організацію національно-патріотичного виховання дітей групи, в якій Ви працюєте? вихователі (100 % від опитаних) відповіли, що національна самосвідомість й гідність, дбайливе ставлення до державної та рідної мов, історії, культури й традицій свого роду, народу і держави, любов до малої батьківщини, інтерес до міжнаціонального спілкування та інші основи формуються за допомогою цілеспрямованого

педагогічного впливу на дитину в умовах закладу дошкільної освіти одночасно з повсякденним впливом батьків, усієї родини, сімейного укладу, ставлень один до одного в родині, серед інших найближчих для дитини дорослих у діяльності та на фоні суспільних подій, тому вони постійно дбають про організацію національно-патріотичного виховання дітей групи, в якій вони працюють і проводять чимало занять приблизно такої тематики: «Родина. Сім'я», «Кривий Ріг – моє місто», «Україна – найдорожча у світі країна», «Ми – діти козацького роду», «Природа України» та інші.

На запитання: Яким чином Ви дбаєте про організацію національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у групі де Ви працюєте? більшість вихователів зазначили, що вони проводять екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; організують бесіди з цікавими людьми; проводять екскурсії в природу; проводять заняття з циклу «Історичні цікавинки», залучають учнів до розгляду ілюстративних матеріалів; практикують читання та інсценування творів художньої літератури; пропонують дітям слухання народної, класичної, сучасної музики, а також розглядання творів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва; готують і проводять різні свята та розваги. Педагоги-практики також зазначили, що освітня робота з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку має бути спрямована на формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації, а також на національну свідомість і гідність.

На запитання: Як на Вашу думку, високої результативності в організації національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку можна досягти завдяки використанню яких методів? переважна більшість вихователі-практики (85% від опитаних) стверджували, що високої результативності виховання дошкільнят можна досягти завдяки використанню різних методів, які умовно діляться на дві групи. До першої групи вони віднесли вербальні та наочні методи, спрямовані на формування в дітей суспільних, моральних уявлень, оцінок, такі як: спостереження, екскурсії, бесіди, читання художньої

літератури, розгляд ілюстрацій до книжок, зразків декоративно-прикладного мистецтва різних народів; перегляд презентацій, фільмів, зокрема анімаційних; слухання музики, пісень; проведення різноманітних рухливих ігор.

До другої групи вони віднесли методи, спрямовані на набуття дітьми практичного досвіду з основ морально-патріотичної поведінки. Вихователі пояснили, що діти здобувають досвід у процесі активного пізнання явищ і подій суспільного життя, спілкування з дорослими й однолітками під час будь-якої спільної діяльності (корисна праця, добрі вчинки, допомога людям похилого віку тощо). Вихователі зазначили, що вони часто послуговуються народним прислів'ям «Батьківщина, як і матір, одна» і порівнюючи Батьківщину з матір'ю намагаються пояснити дітям, що виховання любові та поваги до Батьківщини неможливе без сформованого почуття любові та поваги до матері, сім'ї, сімейних традицій. Тому з дітьми груп раннього віку вони проводять заняття, метою яких є формування поваги до мами, бабусі та інших членів родини («Частування для бабусі», «Моя сім'я»), намагаються через малі фольклорні форми народної творчості сприяти формуванню в дітей позитивного ставлення до рідної мови, до народних ігор, традицій («Колискова для ляльки», «Ладусі-ладусі»).

На запитання: Які форми роботи з дітьми, їхніми батьками та з педагогами Ви використовуєте задля успішної організації національно-патріотичного виховання?

Всі вихователі були одностайні у своїх відповідях і зазначили, що задля успішної організації національно-патріотичного виховання дітей вони проводять: тематичні свята «День прапора», «День Незалежності», «День міста»; спортивно патріотичні ігри-змагання; долучаються до оформлення народознавчих міні-музеїв у групах, виставка малюнків дітей і батьків «Україна єдина!»; проводять ігровий практикум за участі батьків; ділові ігри для педагогів «Сторінками історії України», педагогічні конференції для педагогів та батьків «Патріотичне виховання», здійснюють читання художньої літератури відповідної тематики, організують зустрічі з

учасниками бойових дій.

На запитання: Яким є методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у закладі дошкільної освіти? вихователі вказали, що методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина» включає таке методичного оснащення, як: парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина»; конспекти занять із національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина», нормативно-правові документи, що наголошують на важливості та потребі здійснення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; річний план роботи, перспективний і календарний плани освітньої роботи в різних вікових групах; методичні розробки занять з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; ілюстративні матеріали (буклети, альбоми, світлини); комп'ютерні презентації; друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; художня література; аудіо- та відеозаписи; інші матеріали та джерела інформації (мультимедійний проектор), але разом з тим зазначили, що, на жаль, не все методичне оснащення в закладі дошкільної освіти є, зокрема відсутні конспекти занять із національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина», у незначній кількості ілюстративні матеріали (буклети, альбоми, світлини); комп'ютерні презентації; друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; художня література; аудіо- та відеозаписи.

Наші спостереження за організацією освітнього процесу в закладі дошкільної освіти із питань національно-патріотичного виховання доводять важливість громадянської позиції самого педагога, який безпосередньо керує діяльністю дітей та залучає їх до пізнання нашої країни, виховання любові до неї, гордості за належність до українського народу. Найбільшою помилкою є

формальний підхід до розуміння і запровадження змісту патріотичного виховання дошкільників. Чимало педагогів долучилися до створення гарного музею українського мистецтва, однак недостатньо залучають дошкільників до поповнення експонатів, їх розміщення, замало мотивують дітей до їх відвідування, чітко регламентують перебування дітей у часі та обмежує їхню практичну діяльність у музеї. Дехто віддає перевагу таким важливим чинникам, як сприймання і тлумачення Герба, Прапора, Гімну України. Хоча, на наш погляд, треба акцентувати увагу на якісних позиціях національно-патріотичного виховання: любові до рідної землі, гордості за належність до українського народу, формуванні національної свідомості, гідності тощо.

Окрім того, музейні експонати зазвичай збирають і вибирають дорослі, розміщують їх у визначеному ними порядку, і, на жаль, особистісного значення для дітей не мають. Інші віддають перевагу зовнішнім чинникам, таким як розучування та спів Гімну України, прикрашання жовто-блакитними стрічками особистих речей, проте залишають поза увагою та виховною роботою глибинне – сутність національно-патріотичного виховання. Однак лише справжній патріотизм близького дорослого допоможе дитині зовнішні вияви патріотизму перетворити у внутрішнє глибоке почуття патріотизму.

Нечітке формулювання завдань щодо ознайомлення дошкільників з українською культурою, формальна їх реалізація призводить до фрагментарних уявлень випускників дитячого садка про культуру свого народу. При цьому абсолютно недостатньо визначеними залишаються засоби і методи вирішення цих завдань, і на практиці, як правило, їх розв'язували формально.

Вивчення сучасного стану організації та методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці Криворізького комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88 свідчить про те, що воно здійснюється постійно і систематично, на достатньому рівні, але методичне забезпечення освітнього процесу потребує постійного поповнення й оновлення задля ефективної

реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Втішає те, що у сучасних умовах розвитку нашої держави вкрай важливим є усвідомлення педагогом потреби в інтеграції дітей у сучасне суспільство, засвоєнні ними системи загальнолюдських цінностей, побудови ціннісного ставлення до світу, до себе та інших, формування повноцінної, національно-свідомої особистості – майбутнього громадянина України.

Висновки з розділу 1

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що здійснення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку є надзвичайно актуальним в умовах сьогодення. На це вказують у своїх наукових доробках науковці: І. Бех, О. Дідух, О. Дроботій, О. Білан, А. Богущ, Н. Борисова, Н. Гавриш, М. Єпіхіна, О. Каплуновська, І. Кичата, М. Качур, М. Кривоніс, К. Крутій, С. Матвієнко, Ю. Палець, Т. Поніманська, О. Рейпольська, Ю. Руденко, С. Тесленко, К. Чорна, Л. Шкрєбтієнко та ін.

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, дошкільних навчальних закладів, інших соціальних інститутів щодо формування в дошкільників високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості дитини-дошкільника до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Національно-патріотичне виховання передбачає визнання таких

національних вартостей як визначальних, як : патріотизм і готовність до самопожертви у випадку потреби захисту Батьківщини, почуття національної самопошани і гідності, історична пам'ять, повага до державних та національних символів та до Гімну України, любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій, повага до Конституції України, орієнтація власних зусиль на розбудову Української держави та прагнення побудувати справедливий державний устрій, протидія антиукраїнській ідеології, прагнення до розвитку духовного життя українців тощо.

У нормативно-правових документах як стратегічні визначаються завдання виховання національно-патріотичного виховання особистості в любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина – патріота України як світоглядного чинника.

Національно-патріотичного виховання має здійснюватися з дитинства. В дошкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, отчого краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, – усього, з чого для кожного починається Батьківщина. Батьківщина починається для дитини з шматочка хліба і ниви пшениці, з лісової галявини і блакитного неба над маленьким ставом, із пісень і казок матері над колискою.

Методичне забезпечення є однією з умов ефективної реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку* – це система взаємодії вихователя та дітей дошкільного віку, що включає методичне оснащення освітнього процесу, а також апробацію та впровадження у практику ефективних методів, прийомів та технологій

виховання тощо.

Методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина» включає таке методичного оснащення, як: парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина»; конспекти занять із національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина», нормативно-правові документи, що наголошують на важливості та потребі здійснення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; річний план роботи, перспективний і календарний плани освітньої роботи в різних вікових групах; методичні розробки занять з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; авторські методичні розробки занять з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; ілюстративні матеріали (буклети, альбоми, світлини); комп'ютерні презентації; друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; художня література; аудіо-та відеозаписи; інші матеріали та джерела інформації (мультимедійний проектор).

Серед *методів і форм роботи з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку* ефективними є такі, як: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; екскурсії в природу; спостереження; дидактичні, сюжетно-рольові ігри; заняття з циклу «Історичні цікавинки»; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; слухання народної, класичної, сучасної музики; розглядання творів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва; розв'язування проблемних ситуацій; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи; виставки, конкурси; свята, розваги та інші.

Вивчення сучасного стану організації та методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці

закладів дошкільної освіти свідчить про те, що воно здійснюється постійно і систематично, на достатньому рівні, але методичне забезпечення освітнього процесу потребує постійного поповнення й оновлення задля ефективної реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Крім того, цілісна система формування свідомого громадянина, патріота своєї країни на сучасному етапі остаточно не сформована. У вихователів-практиків виникає чимало питань щодо змісту, засобів упровадження національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку та інтеграції його в систему освіти сучасного закладу дошкільної освіти.

Основні результати першого розділу знайшли відображення в публікації автора [1].

РОЗДІЛ 2.

**МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЕМИ «УКРАЇНА – МОЯ БАТЬКІВЩИНА»**

2.1. Програма методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми «Україна – моя Батьківщина»

Аналіз парціальної програми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина»[33] дозволив нам побудувати модель методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина» у роботі з дітьми п'ятого року життя та шостого року життя.

Наводимо програму методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина» у роботі з дітьми п'ятого року життя.

Завдання освітньої роботи з дітьми п'ятого року життя з національно-патріотичного виховання з теми: «Україна – моя Батьківщина»

- *Розширювати знання про сім'ю, рід; учити розповідати про сім'ю за родинними світлинами; продовжувати ознайомлювати дітей із формами звертання в українській родині: до старших звертаються на «Ви», це підкреслює пошану до людей; формувати вміння підтримувати щирі, доброзичливі родинні стосунки; підводити до розуміння того, що старша дитина в сім'ї має піклуватися про молодших братиків і сестричок;*
- *залучати дітей до участі у колективних заходах із поліпшення благоустрою дитячого садка;*
- *ознайомлювати дітей на елементарному рівні з їхніми правами та обов'язками, підкріплювати бажання дотримувати їх у своєму житті; ознайомлювати дітей з архітектурними пам'ятками рідного міста (села), його вулицями, будовами;*

- *розповідати про* заснування столиці України – міста Київ; дати дітям елементарні знання про місто Київ, головну вулицю Хрещатик, про видатні місця: майдан Незалежності, Ботанічний сад, Андріївський узвіз; дати дітям елементарні знання з історії виникнення Запорізької Січі, особливості життя і боротьби запорізьких козаків; виховувати почуття гордості та пошани до народних оборонців рідної сторони; розвивати світогляд дитини-українця, пишатися своїми предками, їх славою, хоробрістю, бойовими подвигами;
- *систематизувати знання* дітей про тваринний і рослинний світ України, вчити любити й оберігати природу рідного краю;
- *ознайомлювати дітей* з життєвим і творчим шляхом Тараса Шевченка, Лесі Українки;
- *формувати уявлення дітей про традиції, обряди та звичаї України* (Різдво – свята вечеря в родині, сімейні традиції частування, колядування; вивчення з дітьми колядок, щедрівок; Великдень – традиції освячення паски, великоднього кошика, розфарбовування писанок, крашанок, великодні ігри; день Святого Миколая – написання листів Святому Миколаєві); ознайомити дітей зі звичаями, що супроводжують збирання врожаю, українськими стравами; виховувати повагу до сільської праці; дати елементарні знання про те, що в Україні живуть люди різних національностей, у них є своя мова, культура; стимулювати дітей до вияву своєї належності до народу, етносу через читання віршів, співи, таночки;
- *давати дітям уявлення про українську садибу*: хату, подвір'я, садок, квітник, криницю, огорожу, стайню (використовувати назви, характерні для регіону); ознайомлювати з рослинами-оберегами на українському подвір'ї (калина – символ вірності, нескореності; верба – символ рідної домівки; чорнобривці, мальва, ружа, червона рута – символи материнства, любові, ніжності); розширювати знання про інтер'єр хати та кухні в Україні: піч, посуд (макітра, тарелі, горщики, качалка тощо), світлиця – меблі: скриня, колиска, стіл, лава, ослін; розповідати про використання предметів національного декоративно-ужиткового мистецтва (рушники на образах,

килими, постіль, вишивані подушки); покуття – найсвятіше місце в хаті, місце для образів, образи прикрашали рушниками; поглиблювати знання дітей про український національний одяг, його зручність, декоративну мальовничість; розширювати уявлення про жіночий український костюм: вишиту сорочку, плахту, запаску, хустину (для жінок) та віночок зі стрічками (для дівчат), намисто тощо; чоловіче українське вбрання: сорочка-вишиванка, штани (шаровари), шапка, жупан; ознайомлювати дітей із предметами народного декоративно-ужиткового мистецтва, їх використанням у повсякденному житті; давати знання про вироби гончарів – посуд (миски, глечики, макітри, куманці) косівських, опішнянських майстрів; – залучати дітей до ознайомлення з основними видами українського народного мистецтва: писанкарство, стінний розпис, народний станковий живопис; залучати дітей до сприймання творів митців України (художників, скульпторів, музикантів, танцівників та інших); виховувати повагу до митців та гордість за прославляння України; – залучати до слухання української дитячої музики, підкріплювати бажання долучатися до виконання українського репертуару.

Зміст освітньої роботи з дітьми п'ятого року життя з національно-патріотичного виховання з теми: «Україна – моя Батьківщина»

Тематичний зміст роботи з дітьми	Навчально-пізнавальна діяльність (спеціально організовані заняття)	Повсякденне життя (виховні соціально значущі заходи)
<i>Моя сім'я, моя родина</i>	<i>Родина. Сім'я</i> Формувати у дітей уявлення про родину, рідню, родинні взаємини, викликати інтерес до родинних зв'язків; продовжувати навчати дітей правильно розуміти і вживати слова з теми	Колективні завдання «Допоможемо близьким» (діти разом із педагогом визначають потребу й обсяг допомоги найближчим людям, які їх оточують, виконують цю роботу)
<i>Моя сім'я, моя родина</i>	<i>Свята нашої родини</i> поглиблювати знання дітей про родинні свята;	Колективні завдання «Милосердний вчинок» (діти разом із педагогом

	вчити дарувати подарунки; вітати зі святами; виховувати інтерес і повагу до родинних свят	визначають варіанти вияву милосердя до конкретної особи (хвора людина, дитина, самотня людина похилого віку), беруть безпосередню участь у здійсненні цього вчинку
<i>Мій дитячий садок</i>	<i>Мій улюблений дитячий садок</i> закріплювати знання дітей про особливості роботи працівників дитячого садка (відповідальне виконання своїх обов'язків, чуйне і дбайливе ставлення до дітей); виховувати повагу до праці дорослих, бажання й уміння полегшити їй, вдячність дорослим	Колективний захід «Наш садочок найкращий» (педагог залучає дітей до прикрашання дитячого садочка, до висунення пропозицій щодо поліпшення благоустрою групи, коридору, майданчику, спонукає до їх виконання)
<i>Я, мої права й обов'язки</i>	<i>Ось є Я!</i> Вчити знаходити схожість та відмінність між собою та іншими людьми, виховувати повагу та любов до себе та до ближніх людей	Колективне творче завдання «Оформлення папки-презентації «Ось є Я!»» (педагог разом із дітьми та батьками за допомогою ілюстрацій оформлюють стенд із зображенням прав і обов'язків дітей групи)
<i>Я, мої права й обов'язки</i>	<i>Мої права й обов'язки</i> дати дітям поняття про те, що кожна дитина має права, вчити усвідомлювати свої можливості під час дотримання окремих правил, прав; виховувати найкращі моральні якості й почуття	Колективне творче завдання «Укладання екрана обов'язків та прав дітей групи» (педагог разом із дітьми та батьками за допомогою ілюстрацій оформлюють стенд із зображенням прав і обов'язків дітей групи)
<i>Рідне місто (село)</i>	<i>Моє рідне місто (село)</i> Дати дітям знання про рідне місто (село): назва	Колективна справа «Моє улюблене місто (село)» (виготовлення

	міста, головні вулиці міста, виховувати любов і повагу до рідного міста	колективного панно, листівок про рідне місто (село)
<i>Моя Україна</i>	<i>Ми – діти козацького роду</i> дати дітям елементарні знання про історію виникнення Запорізької Січі, особливості життя і боротьби запорізьких козаків; виховувати почуття гордості та пошани до оборонців рідного краю; розвивати світогляд дитини-українця, пишатися своїми предками, їхньою славою, хоробрістю, бойовими подвигами	Колективна вправа «Козацькі забави» (організація змагань за мотивами козацьких забав)
<i>Моя Україна</i>	<i>Найдорожча у світі Україна</i> розширювати уявлення дітей про Україну (елементарні уявлення про природні багатства: гори, річки; назви міст; працю українців), виховувати любов до своєї Батьківщини, гордість за неї; поповнювати активний словник словами: Україна, Київ, столиця, Запоріжжя, Полтава, Дніпро, Харків, українці	Колективна вправа «Мандруємо Україною» (оформлення мапи України з позначенням визначних місць, які знайомі дітям)
<i>Моя Україна</i>	<i>«Київ – столиця України»</i> дати дітям елементарні знання про місто Київ, головну вулицю Хрещатик, про видатні місця: майдан Незалежності, Ботанічний сад, Андріївський узвіз; розвивати вміння уважно слухати енциклопедичну	Колективна вправа «Київ – столиця України» (діти разом із батьками добирають світлини Києва, педагог організує виставку у групі, залучає дітей до розповідей «Що я знаю про Київ?»)»

	інформацію; виховувати почуття гордості за місто Київ як столицю України	
Природа України	Природа України розширювати елементарні знання дітей про рослинний і тваринний світ України, представників Червоної книги; виховувати любов до природи та бережне ставлення до всього живого	Колективне завдання «Що я бачив?» (розповіді дітей про об'єкти природи, які розміщені безпосередньо або діти спостерігали під час подорожей із батьками, організація виставки світлин дітей у природі)
Славні сини й дочки України	Тарас Шевченко на початковому рівні ознайомлювати дітей із творчістю великого українського поета Т. Шевченка; вчити сприймати, розуміти зміст поезії на слух, запам'ятовувати текст вірша, виразно його читати; любов до рідної України, прагнення більше дізнатися про видатних співвітчизників	Колективний захід «Шевченко в моїй сім'ї» (збір інформації (книжок, світлин тощо) та розучування з батьками віршів Т. Шевченка)
Славні сини й дочки України	Леся Українка ознайомлювати дітей з елементарними відомостями про життя і творчість великої української поетеси Лесі Українки; викликати інтерес до поетичної творчості, до українського фольклору; збагачувати словник дітей образними висловлюваннями, порівняннями; виховувати уважність, любов до прекрасного, до української мови	Колективний захід «Леся Українка в моїй сім'ї» (збір інформації (книжок, світлин тощо) та розучування з батьками віршів Лесі Українка)
Традиції народів	«Ходить гарбуз по	Колективне завдання

<i>України</i>	<i>городу»</i> ознайомлювати дітей зі звичками, що супроводжують збирання врожаю, українськими стравами; виховувати повагу до сільської праці, інтерес до звичаїв	«Роби як ми, роби краще за нас» (педагог разом з дітьми групи демонструють дітям сусідньої групи гру, навчають правил гри)
<i>Традиції народів України</i>	<i>Український народний фольклор про зиму</i> ознайомлювати дітей з дитячим фольклором у контексті зимової календарної обрядовості українців (віншуваннями, загадками, прислів'ями, щедрівками), збагачувати словник дітей	Колективне завдання «Розкажи та покажи» (діти разом із батьками розучують прислів'я та приказки по зимі, замальовують за змістом, педагог у групі влаштовує разом із дітьми читання та демонстрування малюнків)
<i>Традиції народів України</i>	<i>Українські народні ігри</i> ознайомлювати дітей з обрядовими іграми українців, вивчити слова та правила гри; розвивати увагу, пам'ять, швидкість; виховувати бажання грати в народні ігри та повагу до надбань українського народу, до мови, традицій та обрядів	Колективна робота «Граймо разом» (діти разом із педагогом навчають народних ігор дітей із сусідньої групи)
<i>Традиції народів України</i>	<i>Весняні ігри. Писанка.</i> Ознайомлювати дітей з історією виникнення українських народних свят і обрядів; дати уявлення про найбільше весняне свято українців – Великдень; виховувати шанобливе ставлення до народних традицій	Колективна робота «Фарбування яєць» (діти разом з педагогом фарбують яйця та дарують їх близьким людям)
<i>Культура України</i>	<i>Українська хата</i> ознайомлювати дітей з особливостями національного побуту та житла українського	Колективне завдання «Облаштуємо українське подвір'я» (залучення дітей і батьків до оформлення

	народу: подвір'я, хата; розглянути оздоблення інтер'єру кімнати; виховувати інтерес і повагу до народних традицій; формувати почуття любові до Батьківщини	моделі українського подвір'я)
Культура України	Український посуд ознайомлювати дітей з різновидом українського народного посуду, запам'ятати його назву; закріплювати вміння дітей слухати казку та відповідати на запитання за змістом; виховувати інтерес до народної творчості	Колективне завдання «Магазин посуду» (діти разом із педагогом готують виставку сучасного та давнього традиційного посуду (предмети сучасного іграшкового та українського національного посуду)
Культура України	Український національний одяг дати дітям елементарні уявлення про український національний одяг, віночок; пояснити, яке значення мають квіти у вінку; виховувати інтерес до предметів національного одягу, повагу до звичаїв українського народу	Колективне завдання «Одягнемся до свята» (педагог пропонує одягнутися в національне українське вбрання (костюми ЗДО), фотографує дітей і організує виставку, пропонує дітям прикрасити власний повсякденний одяг елементами національного)
Культура України	Рушничок ознайомлювати дітей з українськими національними рушниками; підвищувати інтерес до культури українського народу	Колективна робота «Виставка рушників» (педагог залучає дітей до організації виставки рушників у групі ЗДО)
Мистецтво України	Твори митців України розвивати у дітей зацікавленість українським декоративно-ужитковим мистецтвом;	Колективна творча робота «Твори українських митців у мене вдома» (діти з допомогою батьків

	<p>формувати естетичне сприймання витворів українських майстрів (вишиванок, народних іграшок, гончарних виробів тощо); виховувати пошану до творчої праці свого народу; залучати дітей до сприймання творів митців України (художників, скульпторів, музикантів, танцівників та інших); виховувати повагу до митців та гордість за прославлення України</p>	<p>з'ясовують, чи є твори української митців у них удома, якщо є змога демонструють їх у групі ЗДО)</p>
<p><i>У світі української дитячої музики, танцю, гри</i></p>	<p><i>Українська музика для дітей</i> ознайомлювати дітей з українською музикою, особливостями народної музики; із найвідомішими народними співаками; розвивати почуття прекрасного; виховувати гордість за здобутки української культури</p>	<p>Коллективний творчий захід «Співаймо українські пісні» (педагог разом із батьками добирає фонотеку української дитячої музики, залучає дітей до прослуховування та співи, влаштовує концерти для дітей із сусідніх груп, батьків)</p>

Показники компетенції дитини середнього дошкільного віку:

- має елементарні знання про сім'ю;
- розповідає про сім'ю за родинними світлинами;
- вміє підтримувати щирі, доброзичливі родинні взаємини;
- залучається до участі в колективних заходах із поліпшення благоустрою дитячого садка;
- знає на елементарному рівні права й обов'язки, намагається дотримувати їх у своєму житті;
- на елементарному рівні знає про видатні місця рідного міста (села);
- пишається своїми предками, їхньою славою, хоробрістю, бойовими подвигами;

- *знає* про місто Київ, головну вулицю Хрещатик, про видатні місця: майдан Незалежності, Ботанічний сад, Андріївський узвіз;
- *знає і називає* окремих представників тваринного і рослинного світу України;
- *виявляє* любов та піклування про природу рідного краю;
- *впізнає* на портретах Тараса Шевченка, Лесю Українку, читає їхні вірші;
- *знає* про особливості українських традицій, обрядів і звичаїв;
- *бере* участь в організації та проведенні їх у дитячому садку та сім'ї;
- *визнає* себе носієм окремого етносу, народу;
- *знає* про особливості української культури (української оселі, народного одягу, народних ремесел);
- *виявляє* зацікавленість до українського народного мистецтва, творів митців України;
- *любить* слухати українську дитячу музику, бере участь у її виконанні.

Наводимо програма методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина» у роботі з дітьми шостого року життя

Завдання освітньої роботи з дітьми шостого року життя з національно-патріотичного виховання з теми: «Україна – моя Батьківщина»

- *Допомагати дитині пізнавати свою сім'ю, батьків, рід, історію роду;* вчити дітей шанувати своїх предків, складати родинне дерево, пам'ятати дні народження, іменини батьків та інших членів сім'ї, виявляти знаки уваги і пошани, вітаючи близьких, робити їм подарунки, виявляти турботу як одну з норм поведінки в родині; допомагати усвідомити, що брати і сестри мають допомагати одне одному, старші з них мають дбати пра молодших; дати поняття про обереги української родини (батьківське та материнське благословення, рушник, вишиванка);
- *розширювати знання дітей про дитячий садок, який відвідує дитина,* привчати пишатися перевагами й досягненнями як працівників, так і

вихованців; залучати дітей до участі у колективних заходах щодо поліпшення благоустрою дитячого садка;

– *поглиблювати знання дітей про їхні права та обов'язки, сприяти усвідомленому сприйманню та дотриманню їх у своєму житті;*

– *продовжувати ознайомлювати з історією рідного міста (села), символікою, історичними пам'ятками, легендами про рідний край, професіями людей, які живуть у місті (селі);*

– *формувати уявлення про те, що Україна має давню історію (військо, рукописні книги, храми, ремесла, культура, національний одяг, національна символіка] визначні діячі, гетьмани);*

– *систематизувати знання дітей про тваринний і рослинний світ України, вчити любити та оберігати прій роду рідного краю;*

ознайомлювати дітей з видатними людьми минулого та сучасності, які прославили Україну; виховувати інтерес до минулого рідного краю, повагу до національних героїв минулого та сучасності;

– *формувати усвідомлене ставлення дітей до свят, традицій свого народу, залучати їх до безпосередньої участі у святах; ознайомлювати із народними традиціями дарування подарунків на Святого Миколая, розширювати знання про святкування Різдвяних свят (різдвяні сімейні традиції колядування, щедрування, посівання), розповідати, що на Йордан освячують воду, яку вважають цілющою, закріплювати знання про народні традиції на Стрітення (освячення стрітенських свічок-гromовиць, прикмети), розширювати знання дітей про підготовку до Великодніх свят: ознайомлювати із традицією освячення вербових гілочок на Вербну неділю, традиціями підготовки до Великодня (у Чистий четвер випікають паски, розписують писанки; у Великодню п'ятницю йдуть до церкви; в суботу освячують Великодній кошик); ознайомлювати із традиціями святкування Великодня (у Великодню неділю йдуть до церкви, після чого вся сім'я збирається за сніданком; найстарша особа в сім'ї всіх частує Великоднім яйцем, промовляючи привітання: «Христос воскрес!» – «Воістину воскрес!») На Великодні свята*

- водять гаївки та проводять ігри; дати знання, що в Україні живуть люди різних національностей, у них є своя мова, культура; ознайомлювати дітей з особливостями традицій найчисельніших національних меншин в Україні (росіяни, євреї, білоруси, молдовани, болгари, греки, вірмени, роми);
- *ознайомлювати дітей зі звичаями і традиціями*, пов'язаними з будівництвом житла в Україні, оздобленням зовні та всередині, розміщенням меблів (лава, стіл, ослін, скриня, мисник, ліжка), предметами побуту; поглиблювати знання про традиції прикрашання оселі вишиваними рушниками, килимами, витинанками;
 - розповідати дітям про звичаї та традиції, пов'язані з поселенням у дім, про роль оберегів в українській хаті (образ, піч, рушники) та в оформленні садиби; ознайомлювати з рослинами-оберегами на українському подвір'ї: калиною – символом вірності, нескореності; вербою – символом рідної домівки, близьких людей квітучими рослинами (чорнобривці, мальва, червона рута) – символами материнства, любові, ніжності; розширювати знання дітей про українську оселю (всередині оселю прикрашали образи з вишиваними рушниками, вишивані подушки; за звичаєм, коли люди приходили у новозбудовану хату, то сипали на долівку пшеницю і копійки (щоб господарі були в достатку); на подвір'ї обов'язково копали криницю, над якою зводи ли дашок, щоб не потрапляли дощ і сніг; перед хато висаджували калину, мальву, чорнобривці);
 - *ознайомлювати* дітей з українським національним одягом, порівнювати особливості національних костюмів за регіонами, розповідати, що одяг є буденний і святковий; давати знання про роль оберегів у національним одязі українців (вишивана сорочка чоловіча та жіноча віночок, хустка, намисто);
 - *вчити* дітей грати у нескладні рухливі ігри з текстом діалогом та ігри, що ознайомлюють дітей із трудовим процесами, зі звичаями українського народу;
 - *ознайомлювати* з іграшками, виробленими з тіста тканини, глини, дерева;

– *формувати* уявлення про українську кухню, основні традиційні страви: борщ із пампушками, вареники із сиром, картоплею, капустою, галушки, деруни, млинці, узвар тощо, *формувати* поняття, що хліб – джерело життя, «хліб святий», його потрібно шанувати, що в Україні є звичай зустрічати гостей хлібом-сіллю (коровай на вишитому рушникові прикрашають барвінком і калиною ознайомлювати з обрядовою українською їжею: кутею та узваром; паскою, крашанками, писанками;

– *продовжувати ознайомлювати з основними видами українського народного мистецтва*: скульптура (вироби з каменю, глини, тіста), кераміка (гончарство, кахлярство, іграшки), різьба по дереву (пласка, барельєфна, повна), ткацтво, килимарство, вишивка, декоративна пластика (писанкарство, стінний розпис, народний станковий живопис; виховувати повагу до людей творчої праці, чії руки у народі називають «золотими»; ознайомити дітей із багатством видів українського мистецтва; дати уявлення про особливості жанрів і засобів виразності (зображувальне і фотомистецтво, телебачення, театральне та кіномистецтво, музичне та хореографічне мистецтво, естрадно-циркове мистецтво);

– *ознайомлювати дітей з різними жанрами української дитячої музики, композиторами*, які пишуть музику для дітей; залучати до музичної виконавської діяльності, підтримувати бажання обирати й виконувати репертуар української дитячої музики.

Зміст освітньої роботи з дітьми шостого року життя з національно-патріотичного виховання з теми: «Україна – моя Батьківщина»

Тематичний зміст роботи з дітьми	Навчально-пізнавальна діяльність (спеціально організовані заняття)	Повсякденне життя (виховні дитячі соціально значущі заходи)
<i>Моя сім'я, моя родина</i>	<i>Сімейні традиції, реліквії</i> Закріплювати поняття «рід», «родина», «рідня»; стимулювати вияв інтересу в дітей до історії свого роду, сім'ї, країни,	Коллективні завдання «Реліквії нашої сім'ї» (діти разом із батьками визначають і фотографують сімейні

	культури; розширювати знання дітей про сім'ю та її значення для людини; виховувати почуття любові до батьків, свого роду, гордості за майстерність родичів, близьких	реліквії, педагог організує виставки та сімейні вечори за участю дітей та членів родин вихованців)
<i>Моя сім'я, моя родина</i>	<i>Професії в моїй родині</i> збагачувати знання дітей про професії батьків, значення, важливість, потрібність їхньої праці для інших людей; виховувати почуття любові до батьків, гордості за їхню майстерність	Серія колективних екскурсій на підприємства, де працюють батьки. Колективне завдання «Всі професії важливі» (діти разом із педагогом готують виставку світлин про професії батьків)
<i>Мій дитячий садок</i>	<i>Мій улюблений дитячий садок</i> розширювати і уточнювати уявлення дітей про роботу працівників дитячого садка, показати взаємозв'язок між різними видами праці; виховувати повагу до праці	Колективний захід «Укладання маршруту прогулянки дитячим садком» (діти разом із педагогом укладають схему-маршрут прогулянки дитячим садком, позначаючи найпривабливіші для дітей місця для подальшого запрошення дітей із сусіднього ЗДО, батьків). Колективний захід «Наш садочок найкращий» (педагог організує колективне обговорення пропозицій для поліпшення побуту в дитячому садку, пропонує дітям разом із батьками обрати доступний варіант допомоги, долучитися до його виконання)
<i>Я, мої права й</i>	<i>Моє ім'я</i>	Колективна

<i>обов'язки</i>	Формувати елементарні уявлення про систему імен, що побутують в українського народу, надати дітям інформацію, що поряд з офіційними повними іменами існують розмовно-побутові варіанти	дослідницька діяльність-опитування «Яких імен у нашому садочку найбільше? Які імена зустрічаються рідше?» (діти разом із педагогом визначають через опитівання найпопулярніші імена дівчаток та хлопчиків, які зустрічаються один раз, виготовляють листівки з інформацією для батьківських куточків)
<i>Я, мої права й обов'язки</i>	<i>Мої права й обов'язки</i> вчити дітей самостійно пристосовуватися до нових умов життя в колективі, орієнтуватися в них. Згідно з Міжнародною Конвенцією ООН ознайомлювати дітей з їхніми правами та обов'язками, дати визначення понять «право», «обов'язок». Виховувати повагу до Конституції України, вчити позитивно ставитися до себе, усвідомлювати свою значущість для довколишніх; виховувати почуття гордості, любові до Батьківщини	Колективне творче завдання «Укладання екрана обов'язків та прав дітей групи» (діти разом із педагогом за допомогою піктограм укладають екран обов'язків і прав дітей групи, вивішують його у груповій кімнаті)
<i>Рідне місто (село)</i>	<i>Моє місто (село), історичні пам'ятки</i> розширювати знання дітей про рідне місто (село), історію заснування, головні вулиці, визначні місця, адміністративні будівлі, архітектурні	Колективна пішохідна екскурсія вправа «Вулиці мого міста (села)» (педагог організовує екскурсію вулицями найближчого оточення). Віртуальна екскурсія

	споруди; ознайомити з гербом міста; виховувати любов до рідного міста (села), бажання зробити його ще гарнішим, привабливішим	«Видатні місця нашого міста (села)» (педагог демонструє відеозапис визначних місць, залучає дітей до коментарів із власного досвіду). Коллективне завдання «Укладання маршруту екскурсії визначними місцями свого міста (села)» (діти разом із педагогом укладають схему-маршруту екскурсії рідним містом (селом), позначають визначні місця для дітей із сусіднього ЗДО)
<i>Рідне місто (село)</i>	<i>Легенди рідного краю</i> ознайомлювати дітей із легендами рідного краю виховувати повагу до історичного минулого нашого народу	«Укладання збірника легенд рідного краю» (діти разом із батьками знаходять інформацію про легенди рідного краю, створюють малюнки за мотивами легенд, разом із педагогом укладають альбом і демонструють дітям із сусідньої групи)
<i>Моя Україна</i>	<i>Державні символи України</i> Продовжувати ознайомлювати дітей із державними символами України (Прапор, Герб, Гімн); з історією України; формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини; розвивати патріотичні й естетичні почуття; виховувати почуття любові і гордості за неї, бажання берегти народні	Коллективна робота «Вивішування прапора України на приміщенні ЗДО» (діти разом із педагогом вивішують прапор на приміщенні ЗДО) Коллективна творча робота «Жовтоблакитна стрічка» (діти разом із педагогом прикрашають жовтоблакитними стрічками свій одяг, наплічники, велосипеди, самокати тощо)

	звичаї, традиції	
<i>Моя Україна</i>	«Без верби і калини нема України» ознайомлювати дітей з народною символікою – вербою та калиною, їх значенням; виховувати інтерес і повагу до національних традицій	Колективна робота «Посадимо вербу та калину» (діти разом із батьками та педагогом висаджують вербу та калину на груповій ділянці ЗДО)
<i>Моя Україна</i>	Слово рідне, мова рідна розширювати і поглиблювати знання дітей про красу і силу рідної мови: про те, що вона пісенна й багата на прислів'я, приказки, пісні, лічилки, жарти, ігри ⁴ виховувати почуття патріотизму, любов до рідної мови, усної народної творчості та книг	Колективний творчий захід «Розучуємо вірші» (діти разом із педагогом розучують вірші українською мовою, навчають цих віршів дітей із сусідньої групи ЗДО)
<i>Моя Україна</i>	Запорізька Січ поглиблювати знання дітей про минуле українського народу: про історичні події, пов'язані зі створенням Запорізької Січі та виникненням запорізьких козаків – відважних оборонців України; закріплювати відомості про побут та звичаї козаків; ознайомлювати з козацькими символами, зброєю; виховувати любов до Батьківщини, повагу до історичного минулого нашого народу	Колективна творча робота «Укладання мапи Запорізької січі» (діти разом із педагогом виготовляють та розміщують моделі елементів Запорізької Січі, запрошують дітей з інших груп та проводять екскурсію)
<i>Моя Україна</i>	Київ – столиця України ознайомлювати дітей з історичним минулим столиці України – міста Київ, ознайомити з	Колективна творча робота «Київ – столиця України» (діти разом з педагогом виготовляють ілюстровану книжку про

	легендами про Київ, його відомими визначними спорудами та історичними подіями	Київ, демонструють її батькам і дітям із сусідніх груп ЗДО)
<i>Моя Україна</i>	<i>Україна – наша Батьківщина</i> вчити дітей відповідати на поставлені педагогом запитання; закріплювати знання дітей про Україну; формувати усвідомлення належності до українського народу; виховувати любов до Батьківщини, повагу до історичних та культурних надбань українського народу	Колективна творча робота «Україна – наша Батьківщина» (педагог залучає дітей до стверення відеофільму про Україну, діти демонструють його батькам і дітям із сусідніх груп ЗДО)
<i>Природа України</i>	<i>Мандрівка Україною. Мапа України</i> поглиблювати знання дітей про природу України, її багатства; дати дітям уявлення про мапу України, значення кольорів на ній; учити знаходити на мапі рівнини, гори, водойми; виховувати любов до рідної країни	Колективна творча робота «Укладання маршруту подорожі Україною» (діти разом із педагогом позначають визначні місця для майбутніх подорожей разом із батьками)
<i>Природа України</i>	<i>Водойми України</i> ознайомлювати дітей з водоймами України (річки, озера, ставки, джерело); розвивати уяву, спостережливість; виховувати в дітей прагнення охороняти і примножувати природу рідного краю	Колективна творча робота «Укладання демонстраційного альбому «Наші річки, озера, ставки» (діти разом із педагогом укладають альбом про водойми України)
<i>Природа України</i>	<i>Чорне й Азовське моря</i> продовжити ознайомлювати дітей з водоймами України (Чорним й Азовським	Колективна творча робота «Укладання демонстраційного альбому «Наші Чорне й Азовське моря»» (діти

	морями); виховувати любов до рідного краю, бажання охороняти природу, розширювати уявлення про Батьківщину	разом із педагогом укладають альбом про моря України)
Природа України	Гори, ліси, степи України дати дітям поняття про гори, ліси, степи України, вчити знаходити їх на карті; розширювати знання дітей про рослинність і мешканців лісу, степу; виховувати любов до природи, інтерес до вивчення природи України	Колективна творча робота «Укладання демонстраційного альбому «Наші гори, ліси, степи»» (діти разом із педагогом укладають альбом про гори, ліси, степи України)
Славні сини й дочки України	Видатні українці минулого ознайомлювати дітей з видатними людьми минулого – великими українцями, князями Київської Русі, які прославляли Україну; прищеплювати інтерес до історичних постатей минулого; виховувати гордість за національних героїв минулого	Колективне творче завдання «Видатні українці минулого» (діти разом із батьками знаходять інформацію про видатних українців минулого, разом із педагогом оформлюють книжку про них)
Славні сини й дочки України	Видатні українці сучасності Ознайомлювати дітей з видатними людьми сучасності, які прославляють Україну та захищають рідну землю; виховувати зацікавленість та повагу до людей, які творять сучасну історію, розуміння того, що любов до України виявляється в самовідданому служінні кожного на благо рідного	Колективне творче завдання «Видатні українці нашого часу» (діти разом із батьками знаходять інформацію про видатних українців сучасності, разом із педагогом оформлюють книжку про них). Колективна робота «Виготовлення листівок для солдатів АТО» (педагог залучає дітей до благолійної

	народу	ініціативи дорослих).
<i>Славні сини й дочки України</i>	<i>Тарас Шевченко</i> продовжувати ознайомлювати дітей із життям і творчістю українського поета Т. Шевченка; розвивати інтерес до поезії, бажання слухати та вчити напам'ять вірші великого поета та пісні на його слова; виховувати патріотичні почуття, любов до рідної України, її людей, природи, прагнення більше дізнатися про своїх співвітчизників; сприяти розвиткові мовлення	Колективне дослідницьке завдання «Тарас Шевченко в моїй родині» (діти разом із батьками збирають домашню бібліотеку творів Т. Шевченка, вчать вірш за бажанням, педагог влаштовує вечір зустрічей родин)
<i>Славні сини й дочки України</i>	<i>Леся Українка</i> дітей із дитячими роками та поетичною творчістю української поетеси Лесі Українки; розвивати мислення, навички висловлювати свої думки; Виховувати патріотичні почуття, спонукати до пошуку нової інформації про видатну людину та обміну досвідом між однолітками та старшими дітьми	Колективне творче завдання «Конкурс читців поезії Лесі Українки» (кожна дитина з батьками обирає вірш Лесі Українки для розучування, педагог організує конкурс для дітей із сусідніх груп)
<i>Славні сини й дочки України</i>	<i>Іван Франко</i> ознайомлювати дітей із творчістю І. Франка; виховувати любов до художнього слова, повагу і гордість за людей, які прославляли Україну	Колективне творче завдання «Обігрування епізодів казки «Три міхи хитрощів»» (педагог разом із дітьми готує драматизацію казки для дітей із сусідніх груп)
<i>Славні сини й дочки України</i>	<i>Василь Сухомлинський</i> ознайомлювати дітей з історією життя В. Сухомлинського як	Колективна вправа «Літературна скарбничка В. Сухомлинського» (діти

		педагога та письменника; виявляти зацікавленість до сприймання казок і оповідань В. Сухомлинського; спонукати до пошуку фактів біографії письменника	разом із педагогом укладають альбом-книжку за оповіданнями В. Сухомлинського, переказують ці оповідання дітям із сусідньої групи)
Славні сини й дочки України		Оборонці України ознайомлювати дітей з видатними оборонцями України – козацькими гетьманами; виховувати інтерес до історичних постатей минулого, гордість за національних героїв минулого; дати дітям елементарні знання про День захисника України; залучати до участі у благодійних волонтерських акціях; виховувати гордість за захисників України	Колективна робота «Виготовлення листівок для солдатів АТО» (педагог залучає дітей до благодійної ініціативи дорослих).
Традиції України	народів	Свято Покрови Пресвятої Богородиці продовжувати ознайомлення дітей зі святами й обрядами, пов'язаними із сезонними явищами та віруваннями людей; ознайомлювати з українським народним фольклором про осінь, навчати дітей правильно розуміти і вживати слова з теми	Колективний творчий захід «Свято Покрови Пресвятої Богородиці» (дітей залучають до організації та участі у святі Покрови Пресвятої Богородиці)
Традиції України	народів	Ярмаркові традиції продовжувати ознайомлювати дітей зі звичаями, що супроводжують збирання врожаю; виховувати повагу до сільської праці,	Колективний творчий захід «Ярмарок» (діти разом із педагогом і батьками організують і проводять ярмарок, запрошують дітей і батьків із сусідніх груп)

		інтерес до звичаїв; розвивати увагу, пам'ять	
Традиції України	народів	Хліб – усьому голова продовжувати ознайомлювати дітей з народними традиціями та сучасними особливостями збирання хліба; виховувати у дітей повагу до хліба; дбайливе, бережливе ставлення до нього, повагу до праці хлібороба, до рідної землі	Колективна екскурсія у пекарню (дітей ознайомлюють з етапами приготування хліба). Колективна творча робота «Шлюх хліба з поля до столу» (виготовлення ілюстрованої книжки з етапами приготування хліба)
Традиції України	народів	Зимові свята продовжувати ознайомлювати дітей зі звичаями українського народу відзначати Різдвяні свята; виховувати інтерес і повагу до традицій українського народу, етичні почуття: співчуття, лагідність, бажання робити добрі справи	Колективне творче завдання «Як ми провели зимові свята?» (діти разом із педагогом оформлюють стінгазету із тематичними світлинами, запрошують на перегляд родичів і друзів)
Традиції України	народів	Стрітення (розвага) Розширювати знання дітей про особливість святкування за народним календарем свят в Україні, про народну творчість: пісні, прислів'я, приказки, заклички; розвивати пізнавальні інтереси дітей, сприяти відродженню звичаїв та обрядів нашого народу, виховувати любов, повагу до українських традицій	Колективний творчий захід «Стрітення» (дітей залучають до організації та участі у святкуванні Стрітення, запрошують батьків і друзів)
Традиції України	народів	Весняна обрядовість розширювати знання дітей про звичаї українського народу, пов'язані з	Колективна творча робота «Закликаємо весну» (діти разом із педагогом навчають

		приходом весни; спонукання дітей до відтворення обряду закликання весни, пташок, що повертаються з вирію; виховувати шанобливе ставлення до народних традицій, бажання використовувати заклички, примовки, згадки в самостійних іграх	закличок дітей із сусідніх груп)
Традиції України	народів	Великодні звичаї продовжувати ознайомлювати дітей з українським звичаями й обрядами, пов'язаними з Великодніми святами; виховувати цікавість і шанобливе ставлення до народних звичаїв і традицій	Колективна творча робота «Святкуємо Великдень» (діти разом із педагогом навчають великодніх ігор дітей із сусідніх груп)
Традиції України	народів	Україна – спільний дім збагачувати знання дітей про існування різних країн, національностей, мов; учити помічати і характеризувати особливості людей з різних країн; виховувати повагу до представників інших народів, які мешкають в Україні, гордість за належність до української нації, почуття національної гідності; вчити дітей жити в мирі і злагоді	Колективна дослідницька діяльність-опитування «Діти яких національностей є в нашому дитячому садку?» (діти разом із педагогом через опитування визначають, представники яких національностей відвідують дитячий садок, добирають одяг для ляльок відповідно до національності)
Традиції України	народів	Традиції національних спільнот України збагачувати знання дітей про існування національних спільнот серед громадян України, про традиції народів і	Колективний творчий захід «Хоча ми й різні, та все одно близькі» (діти разом із батьками та педагогом організовують фестиваль ноодних

	народностей, які проживають у нашій країні; вчити з повагою ставитися до людей іншої національності та укладу їхнього життя; залучати дітей до спілкування з людьми різних національностей	традицій)
Культура України	Українське подвір'я формування уявлення про українське подвір'я; узагальнювати знання про те, що було на подвір'ї в українця; вчити запам'ятовувати вірш Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати»; виховувати патріотичні почуття	Колективна творча робота «Укладання мапи українського подвір'я (діти разом із педагогом виготовляють та розміщують моделі елементів українського подвір'я, запрошують дітей інших груп та проводять екскурсію)
Культура України	Українська хата продовжувати ознайомлювати дітей з інтер'єром української хати, зі звичаями, пов'язаними з виробом місця для будівлі хати, з повір'ями; закріплювати знання про предмети деяких старовинних речей; виховувати повагу до традицій та історії свого народу	Колективна творча робота «Виставка «Українське село»» (діти разом із батьками добирають зображення традиційної української хати, педагог разом із дітьми влаштовує виставку «Українське село»)

Культура України	Український посуд ознайомлювати дітей з українським народним ремеслом - гончарством, з його історичними витоками і сучасним використанням; дати знання про посуд за місцем виготовлення (косівський, опішнянський, петриківський); виховувати повагу до народних умільців	Творча зустріч дітей із гончарем (дітей ознайомлюють з особливостями виготовлення гончарного посуду, залучають до безпосереднього виготовлення на гончарному станку). Колективна творча робота: «Розпис виробів українського глиняного посуду» (дітей разом із педагогом і гончарем залучають до розпису глиняного посуду, влаштовують виставку, запрошують дітей із сусідньої групи)
Культура України	Українські страви розширювати знання дітей про страви української кухні (хліб, каша, борщ, галушки, вареники); збагачувати мовлення прислів'ями; виховувати інтерес до української кухні	Творча зустріч дітей із кухарем дитячого садка (дітей ознайомлюють з меню дитячого садка, визначають, які страви є українськими, допомагають підготувати овочі для українських страв). Колективна творча робота «Ліплення вареників (дітей разом із кухарем та педагогом залучають до приготування вареників, частують ними дорослих і дітей).
Культура України	Український одяг продовжувати ознайомлювати дітей з українським національним одягом (жіночий, чоловічий, відмінності у регіонах); дати історичні відомості про розвиток	Творча зустріч дітей із кастеляншею дитячого садка (дітей ознайомлюють з гардеробною, визначають, які костюми є українськими,

	національного костюма; розвивати інтерес до предметів національного вбрання	допомагають розмістити костюми у шафах). Колективний захід «Моя вишиванка» (педагог разом із дітьми та батьками влаштовують дефіле дітей групи у вишиванках). Колективне творче завдання «Я – українець» (діти прикрашають власний одяг елементами українського національного вбрання).
<i>Культура України</i>	Український рушник ознайомлювати дітей з українськими рушниками, показати багатство кольорів, різноманітність орнаментів; розвивати художньо-естетичні смаки; виховувати естетичні почуття та формувати естетичний смак, позитивно ставитися до національних традицій, звичаїв культури України	Творча зустріч дітей із майстринею-вишивальницею (дітей ознайомлюють із виставкою вишитих рушників, особливостями вишивання рушників). Колективне творче завдання «Вишиваємо рушник» (дітей залучають до вишивання рушника).
<i>Культура України</i>	Народна іграшка ознайомлювати дітей з українськими народними іграшками; дати знання про матеріал, з якого виготовляють іграшки (ганчір'я, глина, дерево, скло) та регіон, для якого характерні іграшки	Колективна творча зустріч
<i>Культура України</i>	Віночок – символ України розширювати знання дітей про віночок – народний символ України, символічні значення квітів, стрічок; виховувати	Колективна творча робота «Плетіння віночків» (дітей разом із педагогом залучають до плетіння віночків)

	любов до природи; формувати естетичні почуття, шанобливе ставлення до українських народних символів	
<i>Мистецтво України</i>	Українська скульптура ознайомлювати дітей з роботою скульптора; виховувати інтерес до скульптури; вчити розуміти зміст скульптури; виховувати повагу та інтерес до творчості українських скульпторів	Колективна творча робота «Музей української скульптури» (педагог разом із дітьми та батьками облаштовують музей української скульптури в групі дитячого садка)
<i>Мистецтво України</i>	Українська кераміка ознайомлювати дітей із керамікою як видом ремесла; дати уявлення про різні види кераміки, про способи роботи з глиною, про гончарство загалом й оздоблення виробів та їх різноманітні форми; вчити бачити красу в усьому, що виготовили вмілі руки майстра	Колективна творча робота «Музей української кераміки» (педагог разом із дітьми та батьками облаштовують музей української кераміки в групі дитячого садка)
<i>Мистецтво України</i>	Українське різьбярство, карбування, випалювання ознайомлювати дітей з народними ремеслами: різьбярством, карбуванням, випалюванням, способами виготовлення виробів; спонукати до зацікавлення ними; виховувати гордість за талановитих майстрів-земляків	Колективна творча робота «Музей українського різьбярства, карбування, випалювання» (педагог разом із дітьми та батьками облаштовують музей української різьбярства, карбування, випалювання в групі дитячого садка)
<i>Мистецтво України</i>	Ткацтво, килимарство, вишивка вчити розуміти красу тканих і килимових	Колективна творча робота «Музей ткацтва, килимарства, вишивки» (педагог разом із дітьми

	виробів, вишивки; збагатити знання дітей про мистецтво ткацтва, килимарства, вишивки; виховувати інтерес до різних видів народних ремесел; естетичні смаки, любов до прекрасного	та батьками облаштовують музей ткацтва, килимарства, вишивки в групі дитячого садка)
<i>Мистецтво України</i>	Декоративна пластика (писанкарство, стінний розпис, народний станковий живопис) ознайомлювати дітей з одним із видів народного декоративно-ужиткового мистецтва – декоративною пластикою (писанкарство, стінний розпис, народний станковий живопис), зацікавлювати цим видом мистецтва	Колективна творча робота «Музей декоративної пластики» (педагог разом із дітьми та батьками облаштовують музей писанкарства, стінного розпису, народного станкового живопису в групі дитячого садка)
<i>Мистецтво України</i>	<i>Твори митців України</i> ознайомлювати дітей із багатством українського живописного мистецтва; дати уявлення про особливості жанрів і засобів виразності; розвивати естетичні смаки, інтерес до національного мистецтва; виховувати почуття прекрасного	Колективна творча робота «Картинна галерея українських художників» (педагог залучає дітей до оформлення виставки-галереї українських художників)
<i>Мистецтво України</i>	<i>Українська музика для дітей</i> формувати у дітей уявлення про особливості української музики та культури; продовжувати ознайомлювати дітей з українськими народними музичними інструментами, українським народним	Колективний творчий захід «Співаймо українські пісні» (педагог разом із батьками добирає фонотеку української дитячої музики, залучає дітей до прослуховування та співів, влаштовує

	танком – гопаком; розвивати емоційний відгук на народну музику; виховувати повагу та інтерес до народних культурних традицій	концерти для дітей із сусідніх груп дитячого садка та їх батьків)
--	---	---

Показники компетенції дитини старшого дошкільного віку:

Дитина старшого дошкільного віку:

- *знає* свою сім'ю, батьків, історію роду; шанує історію своїх предків, пам'ятає дні народження, іменини батьків та інших членів сім'ї, виявляє знаки уваги й пошани до всіх членів сім'ї;
- *розуміє* призначення оберегів (батьківське та материнське благословення, рушник, вишиванка);
- *володіє* чіткою інформацією про дитячий садок, який відвідує, знає та пишається перевагами й досягненнями як працівників ДНЗ, так і вихованців;
- *бере участь* у колективних заходах щодо поліпшення благоустрою дитячого садка;
- *знає* власні права та обов'язки, усвідомлено дотримується їх у власному житті;
- *знає* визначні історичні події рідного міста (села), символіку, історичні пам'ятки, легенди про рідний край, професії людей, які живуть у місті (селі);
- на елементарному рівні *знає та розповідає* про давню історію України (військо, рукописні книги, храми, ремесла, культура, національний одяг, національна символіка, визначні діячі, гетьмани);
- *знає* особливості тваринного та рослинного світу України, географічні та кліматичні особливості природних зон;
- *бере активну участь* у природоохоронних заходах;
- *знає та розповідає* про видатних людей минулого та сучасності, які прославили Україну;
- *виявляє* повагу до національних героїв минулого та сучасності;
- *знає* та позитивно ставиться до традиційних свят українського народу, *бере*

активну участь у їх підготовці та проведенні;

– *знає* деякі особливості традицій найчисленніших національних меншин в Україні (росіяни, євреї, білоруси, молдовани, болгари, греки, вірмени, роми);

– *знає та дотримується* особливостей культури української оселі, народного одягу, української кухні;

– *любить та грає* в українські народні ігри;

– *розуміється* в основних видах українського народного та українського мистецтва;

– *знає* декілька жанрів української дитячої музики, називає композиторів, які пишуть музику для дітей;

– *бере участь* у виконанні репертуару української дитячої музики.

Крім того, ми вважаємо, що ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним містом (селом) і може стати основою, навколо якої інтегруються всі інші напрями роботи з національно-патріотичного виховання.

Під час ознайомлення з рідним населеним пунктом ми рекомендуємо дотримуватися певних методичних правил.

Максимально використовувати різні види наочності (світлини, картинки, слайди, фільми).

Спонукаати дітей до пошукової, пізнавальної діяльності: «Чому так називається наша вулиця? Що ця назва може значити? ».

Не називати історичних дат: для дитини вони зовсім не пов'язані з реальністю. Доречніше використовувати вислови: «Колись дуже давно, коли ваші бабусі ще були маленькими...», «Трапилося це ще в сиву давнину, за наших дідів-прадідів» тощо.

Під час розповіді вживати доступні дітям терміни, поняття.

Закріплювати отриману інформацію в практичній та ігровій формах.

Напрями роботи з ознайомлення дітей із рідним населеним пунктом можуть бути різними. Їх можна поєднувати або, навпаки, розбивати на більш детальні – на вибір вихователя. Пропонуємо орієнтовний варіант організації роботи за темами.

Напрями роботи з ознайомлення дітей із рідним населеним пунктом

№ з/п	Тема роботи	Зміст роботи
1.	Мій дошкільний заклад	Знайомство з групою, з дошкільним закладом, із професіями його працівників, із назвою вулиці, на якій він розташований
2.	Мій мікрорайон (район)	Знайомство з цікавими назвами вулиць (чому їх так назвали). Обговорення: у яких місцях району діти люблять гуляти з батьками, чому; які відомі місця знають діти в районі, що вони про них можуть розповісти
3.	Кривий Ріг – моє місто. Історія міста	Назва міста, походження назви; чому місто з'явилося саме тут
4.	Головна площа та вулиця міста	Знайомити дітей із їхніми назвами. Обговорення: чи відвідували їх діти, на які свята; що найбільше сподобалось, запам'яталось; кому присвячений пам'ятник, що стоїть на головній площі міста
5.	Герб і прапор міста	Знайомити дітей із зовнішнім виглядом, колірною гамою герба та прапора; зі значенням символів та кольорів
6.	Визначні місця міста	Знайомити дітей із пам'ятками, культурними осередками міста (музеї, театри тощо)
7.	Видатні люди нашого міста	Знайомити дітей із назвами вулиць, парків; розповісти про людей, на честь яких їх назвали, про те, як вони прославили рідний

		край
8.	Транспорт нашого міста	Знайомство з міським транспортом, його призначенням
9.	Праця дорослих	Знайомити дітей з підприємствами міста, з користю, яку вони приносять громадянам України
10.	Природа рідного міста	Знайомство з різноманітними природними об'єктами рідного краю (дерева, кущі, тварини, річки, корисні копалини)
11.	Місця відпочинку та розваг	Розширити знання дітей про місця відпочинку та розваг, закріпити правила поведінки в таких місцях
12.	Спеціальні служби нашого міста	Познайомити дітей зі спеціальними службами міста; розповісти, що люди, які працюють у цих службах, докладають багато зусиль для збереження життя і здоров'я містян, майна. Іноді їхня робота пов'язана з ризиком для власного життя заради інших
13.	Міста та містечка нашої області	Знайомити з історичними містами, містечками рідної області; чим вони славляться, які видатні люди там жили

2.2. Презентація виховних заходів із національно-патріотичного виховання в закладі дошкільної освіти

Наводимо методичні розробки занять із національно-патріотичного виховання, проведені нами в групі № 7 (дітей середнього дошкільного віку) в Криворізькому комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88. (ДОДАТКИ А, Б, В, Г, Д, Е, Є)

Висновки до другого розділу

Національно-патріотичне виховання дітей сьогодні є важливою складовою змісту роботи закладів дошкільної освіти. Робота з національно-патріотичного виховання дітей має здійснюватися з молодшого віку, бути системною і планомірною, спрямованою на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мов, національних цінностей українського народу. Національно-патріотичного виховання – це також виховання в дітей відчуття належності до своєї Батьківщини, ознайомлення з її історією, географією, мовами, культурами, етносами і ментальністю.

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку ми пропонуємо здійснювати відповідно до парціальної програми «Україна – моя Батьківщина»[33], яка «спрямована на виховання національно-патріотичної особистості дитини в дошкільному віці; забезпечення освітнього процесу відповідними інформацією, змістом, методичними складниками, практичними порадами» [33 , с. 9].

«Зміст програми поєднано у тематичні блоки та реалізується у такій послідовності: ознайомлення з найближчим оточенням (сім'я, будинок, дитячий садок, рідне місто (село), природа рідного краю, своїм родом та культурою рідного народу; порівняння своєї культури з культурами інших народів; розвиток міжнаціонального спілкування, інтеграція до світової та національної культур» [33, с.16].

Аналіз досвіду роботи педагогів та власного досвіду роботи переконливо доводить, що дитина повинна перебувати під постійним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. Це потрібно насамперед для найповнішого розкриття природних схильностей дитини і розвитку її здібностей, оскільки таким чином використовуються етнопсихологічні особливості дітей. Саме такий шлях приводить до виховання національно свідомих громадян.

Збагачуючи знання дітей про Вітчизну, культуру народу, традиції,

народну творчість, водночас виховуємо патріотичні почуття, закріплюючи їх у практичній позитивно-емоційній діяльності. Емоційний фактор відіграє важливу роль у патріотичному розвитку дітей. Емоційна сфера формується генетично рано і дуже сильно впливає на життя та діяльність дитини.

У другому розділі детально розкрито зміст освітньої роботи з дітьми п'ятого та шостого року життя з національно-патріотичного виховання з теми: «Україна – моя Батьківщина» з урахуванням вікових особливостей дітей, а також запропоновані напрями роботи з ознайомлення дітей із рідним населеним пунктом, наведено показники компетенції дітей середнього дошкільного віку та дітей старшого дошкільного віку. Також, з урахуванням вікових особливостей дітей нами підготовлено і наведено методичні розробки занять із національно-патріотичного виховання з тем: «Найдорожча у світі Україна», «Київ – столиця України», «Кривий Ріг – моє місто» з дітьми середнього дошкільного віку та дітьми старшого дошкільного віку і які були проведені в Криворізькому комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88.

У контексті національно-патріотичного виховання дітей завдання закладу дошкільної освіти налагоджувати тісний контакт з родинами вихованців і активно залучати їх до участі в освітньому процесі, переконувати у ершорядності й первинності виховного впливу сім'ї на формування національного світогляду, патріотичних почуттів, зародження і становлення майбутнього активного громадянина і патріота, ознайомлювати батьків необхідними психолого-педагогічними і загальними знаннями під час проведення батьківських зборів, лекторіїв, школи і клубу батьків. Доцільно залучати батьків і членів родин дошкільників до проведення роботи з дітьми і педагогами через участь у роботі майстер-класів і гуртків з народних ремесел, народних танців й гри на народних музичних інструментах, тематичних світ і розваг, тематичних занять, театралізацій та ігор-драматизацій, цільових прогулянок, екскурсій і туристичних походів, тематичних виставок фотографій, малюнків, поробок, випуску стіннівок

тощо.

Аналіз проведеної практичної роботи свідчить про те, що реалізація національно-патріотичного виховання дітей відповідно до запропонованої програми дозволяє ознайомити дошкільників з історією рідного краю, життям і побутом народу України; виховувати любов до рідного краю (до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста; формувати духовно-моральні взаємини між людьми; виховувати пошану та любов до культурного спадку свого народу та сучасного мистецтва; формувати толерантне ставлення до представників інших народів, культур і традицій, до однолітків, батьків, сусідів, інших людей; культивувати кращі риси української ментальності – працелюбність, свободу, справедливість, доброту, чесність, бережне ставлення до природи тощо.

Для формування в дітей початкових соціальних і громадянських уявлень, моральних суджень і оцінок потрібно насамперед накопичити в них конкретні враження про навколишнє життя, збагатити їх певними знаннями про суспільні явища, події, громадянську поведінку людей. Лише на цій основі у дітей виховуються перші почуття, які поступово перетворюються в осмислене і обґрунтоване ставлення до навколишнього. Враження і уявлення про різні суспільні явища вихованці закладів дошкільної освіти дістають двома шляхами: стихійно, індивідуально, ненавмисно – в процесі впливів всієї різноманітності навколишнього життя і цілеспрямовано, систематично – в організованому педагогічному процесі. Перший шлях збагачує дитину яскравими, заснованими на емоціях уявленнями, другий систематизує враження і підводить до узагальнень. Збагачення дошкільників певними знаннями про явища і події суспільного життя, поглиблення їх здійснюється під час проведення спостережень та екскурсій, на заняттях з розвитку мови та ознайомлення з навколишнім. Для успішного засвоєння дітьми цих знань важливо визначити систему занять та зміст і кількість пізнавального матеріалу.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі становлення української державності проблемі національно-патріотичного виховання підрастаючих поколінь належить пріоритетна роль.

У кваліфікаційній роботі здійснено аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та з'ясовано сутність базового поняття «національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку», теоретично обґрунтовано сутність, особливості, принципи, шляхи та засоби національно-патріотичного виховання дошкільників, схарактеризовано методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку, а також розкрито сучасний стан організації та методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку у практиці закладів дошкільної освіти.

У роботі також наведена програма методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з теми: «Україна – моя Батьківщина», представлені методичні розробки виховних заходів із національно-патріотичного виховання з теми: «Україна – моя Батьківщина», які апробовані в закладі дошкільної освіти, а також перевірена дієвість використання запропонованого методичного забезпечення національно-патріотичного виховання дошкільників з теми: «Україна – моя Батьківщина».

Проведена робота дозволяє стверджувати, що національно-патріотичне виховання дошкільників у сучасних умовах має відбуватися через збагачення світогляду дітей певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища і події у світлі загальноновизнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя у найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, міста (села, селища)), через залучення до його культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини і рідного дому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананян А. А. Національно-патріотичне виховання дошкільників у темі «Україна – моя Батьківщина». *Наукові здобутки студентів з дошкільної освіти* : збірник наукових і науково-методичних праць / упорядн. О. В. Ковшар, І. Є. Іншакова. Вип. 12. Кривий Ріг: ФО-П Маринченко С. В. , 2021. С. 6-8.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / Науковий керівник: Т. О. Піроженко, член-коресп. НАПН України, проф, д-р псих. наук; Авт. група: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. Київ : Видавництво, 2021. 36 с.
3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О.В. Низьковської. Тернопіль : «Мандрівець», 2017. 256 с.
4. Бех І. Виховуємо патріотизм як почуття і цінність. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 4–8.
5. Бех І. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: у 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1. 280 с.
6. Бех І. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015. № 1-2. С. 3-6.
7. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Методист (Шкільний світ)*. 2014. № 11. С.11-25.
8. Бех І.Д. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навчально-методичний посібник / І.Д. Бех, К.О. Журба , В.А. Киричок та ін. Київ: Пед. думка. 2011. 240 с.
9. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. Київ: Вища школа, 2002. 407с.
19. Богуш А. Духовність і моральність: виховний аспект. *Дошкільне*

виховання. 2009. № 10. С. 4-7

11. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. Київ: Вища шк., 2002. 407 с.

12. Боровська О. Токарева Т. Формування громадянської компетентності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 58.

13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

14. Відеоматеріали про м. Кривий Ріг. URL:
<https://www.google.com.ua/seach>

15. Власова В. Г. Формування патріотичних почуттів учнів засобом комплексу мистецтв. Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. 2016. Київ: Основа. С. 70-74

16. В ігри грай – свою країну знай. Дидактичні ігри для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2006. № 8. С. 26-27.

17. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 566 с.

18. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 2–7.

19. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Вища школа, 2001. 546 с.

20. Дем'янчук А. С., Марчук О. О. Психолого-педагогічні особливості формування патріотизму у старших дошкільників. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua

21. Довідник заступника директора школи з виховної роботи в запитаннях та відповідях / Авт. упорядн. Г.Л. Вороніна, Н.В. Кочанова. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 464 с.

22. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. Огнев'юк; авт. кол.: Г. Беленька, О. Богініч, Н. Богданець-Білокаленко та ін.; наук. ред. : Г. Беленька, М. Машовись; Мін. освіти і науки України ; Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. ЕС І Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

23. Єпіхіна М.А., Курило Н.О. Формування основ патріотичного виховання дошкільників засобами народознавства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Випуск 1 (40). С. 96-99.

24. Законом України «Про дошкільну освіту» URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14

25. Іванюк І. Г. Ідея національно-патріотичного виховання дітей і молоді в умовах трансформації суспільства. URL: <https://www.google.com.ua/maps/search>

26. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» (додаток до листа МОН від 25 липня 2016 р. №1/9-396). *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 8. С. 52-57.

27. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства: автореф. дис ... канд. пед. наук; 13.00.07. Київ, 2010. 20 с.

28. Кисіль Н. В. Школа маленьких патріотів. Проект освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Харків: Видавнича група «Основа», 2016. 216 с.

29. Кононко О. Л. Про Базову програму розвитку дошкільника «Я у Світі». *Дошкільне виховання*. 2008. № 1. С. 3-6.

30. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді / Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді і методичних

рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 16.06. 2015 № 641. Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 29 липня 2019 року № 1038. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863>

31. Концепція дошкільного виховання в Україні. К.: Освіта, 1993. 192 с.

32. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

33. Каплуновська О. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 72 с.

34. Каплуновська О. Україна – моя Батьківщина: конспекти занять із національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 240 с.

35. Краткий психологический словарь / ред. А.В. Петровский. Москва : Политиздат, 1985. 481 с.

36. Лаппо В. В. Формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю засобами етнокультури (на прикладі гуцульського етнорегіону): дис. ... канд. пед. наук; 13.00.08 Івано-Франківськ. 2008. 287 с.

37. Лист МОН України «Про організацію національно-патріотичного виховання у закладах освіти у 2019-2020 навчальному році. URL: <https://imzo.gov.ua/2019/08/19/lyst-mon-vid-16-08-2019-1-9-523-pro-natsional-no-patriotychne-vykhovannia-u-zakladakh-osvity-u-2019-2020-navchal-nomu-rotsi/>

38. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства. Навч. – метод. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2011. 720 с.

39. Лобуренко Л., Старікова В. Мандруємо рідним містом, щоб його пізнати. Сценарій свята для старших дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 20-23.

40. Лозинська Є.Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку:

Метод. посібн. для дошк. Закладів. Львів: Оріяна - Нова, 2008. 208 с.

41. Матвієнко С. І. Використання регіонального музично-виховного досвіду в структурі підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2007. Вип. 4. С. 16-18.

42. Матвієнко С. І. Методичні основи патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. URL: ib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/190/1/

43. Матвієнко С. І., Горбачова А. Е. Картина як засіб ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з культурою рідного краю (на прикладі картин Сергія Шишка). *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2017. Вип. 3. С. 200-205.

44. Матвієнко С. І. Специфіка патріотичного виховання у дошкільному дитинстві. Соціально-моральний розвиток і виховання дітей дошкільного віку: кол. моногр. за заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 169-198.

45. Миськова Н. М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. С.102-105.

46. Моя Батьківщина. Бесіда за сюжетною картиною на обкладинці. Джміль. 2015. № 1. URL: <https://jmil.com.ua/2015-1/coverpic>

47. Народознавство в дошкільному закладі: Методичні рекомендації для вихователів / упоряд. О. П. Макаренко. Тернопіль, 1992. 143 с.

48. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в інтересах сталого розвитку: навч.-метод посібн. URL: <https://dorobok.edu.vn.ua/file/get/1590>

49. Недодатко Н. Г. Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою : Курс лекцій. Ч. 1–2 : навч. посібник / Н. Г. Недодатко. Кривий Ріг : КНУ, 2013.

50. Олексюк О., Заволока С. Формування любові до рідного міста у дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 380-385.
52. Патріотичне виховання в ДНЗ / уклад. І. І. Логвиненко, О. С. Тарасова та ін. Харків: Видавнича група «Основа», 2017. 463 с.
52. Патріотичне виховання в ДНЗ / уклад. М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 192 с.
53. Пониманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456 с.
54. Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році Лист МОН № 1/9-523 від 16.08.19 року URL: <https://osvita.ua/>
55. Скарбничка народної мудрості / Уклад. Л. А. Шик. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 134 с.
56. Стратегія національно-патріотичного виховання (Указ президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>
57. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (Указ президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015). URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>.
58. Сучасні технології в дошкільній освіті України // Матеріали науково-методичного семінару. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 234 с.
59. Там добре живеться, де гурт до справи береться. Джміль. 2018. № 3. С. 2-4. URL: <https://jmil.com.ua/2018-3/coverpic>
60. Торхова А. В. Художественное краеведение в воспитании школьников: пособ. для учит. Минск, 2000. 126 с.
61. Трифонова О., Кагдіна Л. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку в мовленнєвотворчій діяльності. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 20, том 3, 2018. С. 144-147.

62. Українське дошкілля : програма виховання та навчання дітей в дошкільних закладах / уклад. О. Дідух, О. Білан. Київ : 2016. 294 с.

63. Українське народознавство в дошкільному закладі / за ред. А. М. Богуш. Запоріжжя: ЛПС Лтд, 2001. 134 с.

64. Філософський словник / ред. В.І. Шинкарук. Київ : Головна редакція вид. рад. енциклопедії, 1986. 485 с.

65. Фесюкова Л. Б., Макаренко О. В. Я живу в Україні. Харків, 2008. 128 с.

66. Фольклор для наймолодших: Заняття вихователя і логопеда / Упоряд. Т. Вороніна. Київ: Вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Д. Галіцина, 2005. – 128 с.

67. Шкрєбтієнко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. ... канд. пед. наук; 13.00.08. Одеса. 2019. 298 с.

68. Я живу в Україні (інтегроване заняття) URL:
<https://idnz4.klasna.com/uk/site/konspekti-zanyat-z-natsio.html>

69. Якименко О.В. Перспективне планування освітнього процесу в групі шостого року життя. Харків: Видавнича група «Основа», 2016. 397

70. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років (Нова редакція). У 2 ч. / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР - Україна», 2019. 204 с.

ДОДАТОК А

Наводимо методичні розробки занять із національно-патріотичного виховання, проведені нами в групі № 7 (дітей середнього дошкільного віку) в Криворізькому комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88.

Тема заняття: «Найдорожча у світі Україна» (середня група)

Мета: розширювати уявлення дітей про Україну (елементарні уявлення про природні багатства, гори, ріки, міста, працю українців); сприяти формуванню почуття гордості за свою державу; поповнювати активний словник словами *Україна, Київ, столиця, Запоріжжя, Полтава, Дніпро, Харків, українці*; виховувати любов до своєї Батьківщини, патріотизм.

Обладнання: мапа України, глобус, карта півкуль, диск «Слуханка для української малечі» (ч. 2).

Хід заняття

I. Комунікативна діяльність (2-3 хв.)

Педагог вітається з дітьми і пропонує послухати вірш-загадку.

Країна є на світі, Ви повинні поважати.

Мої милі діти, Називається країна

Що її, мов рідну матір, Рідна наша... (*Україна*).

Ж. Музична

Тематична бесіда

– Як називається наша країна?

– Хто знає, чим багата Україна?

– Які річки ви знаєте в Україні?

– А чи є у нас моря?

– Хто знає, як вони називаються?

– Як називається столиця України?

– Хто з вас бував у Києві?

– Як назвати людей, які мешкають в Україні?

Сьогодні ми говоритимемо про нашу землю, де ми живемо, – про Україну.

II. Пізнавальна діяльність (5-6 хв.).

Педагог показує дітям іграшковий м'ячик у вигляді земної кулі.

– Ось це – непростий м'ячик, він схожий на нашу планету Земля. Ось у цій частині Землі живемо ми. Та м'ячик маленький, і розглядати його не завжди зручно. Люди вирішили ніби розгорнути зображення Землі на папері.

Вийшла ось така карта (педагог показує карту півкуль).

– Ось тут наша земля – Україна. Та можна ще ліпше розглянути нашу країну на мапі України.

Педагог демонструє образну карту України.

– Ось вона – рідна земля Україна, велика багата країна. Тут є ліси, степи. Навіть є гори (Карпати, Кримські). Вони на карті виділені коричневим кольором. Через Україну протікають великі та маленькі річки, на карті вони позначені блакитним кольором. У нас в Кривому Розі теж протікають річки Інгулець і Саксагань, багато хто з вас відпочивали з батьками на їх берегах. Також Україну омивають моря – Чорне та Азовське. Влітку ви і ваші близькі можете купатися в цих морях, засмагати на пляжах. Та найголовніше багатство нашої землі – люди. Ми називаємося українцями, бо мешкаємо в Україні. Наші домівки знаходяться в місті Кривий Ріг. Але у вас є багаті друзів, знайомих, родичів, які мешкають в інших містах і селах. Ось погляньте на карту. Тут показані найбільші міста України: Харків, Одеса Дніпро, Донецьк, що зараз окупований, а також столиця України – Київ.

Українці – дуже працелюбний народ. Ось на карті позначено, чим займаються люди в нашій країні (працюють на заводах, фабриках, ви рошують урожаї пшениці, різних овочів, конструюють машини, літаки зводять будинки, прокладають дороги). Обов'язок кожного українця і примножувати красу та багатство нашої рідної України.

III. Перетворювальна діяльність (7-9 хв)

Фізкультхвилинка

(Діти виконують рухи відповідно до тексту.)

Руки вгору підіймемо

І долоньками змахнемо.
 Ручки в сторони, малята,
 Хай тупочуть ноженята!
 В дудочку пограємо,
 Трішки пострибаємо.

Колективна вправа «Мандруємо Україною»

Мета: вчити дітей правильно вживати назви великих України.

Хід: педагог пропонує автомобілем «помандрувати» Україною. Він показує на карті «зупинки», а діти називають міста.

Колективна вправа «Як я можу зробити Україну гарнішою та багатшою?»

Мета: вчити дітей пропонувати посильну участь у примноженні багатства та краси України.

Хід: педагог пропонує дітям подумати і розповісти, що вони можуть зробити для своєї держави.

Розучування вірша.

Батьківщина одна

У всьому світі – кожен зна:
 Є Батьківщина лиш одна.
 І в нас вона одна-єдина:
 Це наша славна Україна.

Ю. Камілевська

Слухання та спів хором.

Мета: долучати дітей до сприймання української народної музики, підтримувати бажання підспівувати.

Хід: українці – веселий народ, який уміє жартувати, співає веселі пісні. Послухаймо та заспіваймо разом пісню «Ой заграйте, дударики».

IV. Оцінно-контрольна діяльність (1 -2 хв)

Підбиття підсумків заняття

– Що нового ви дізналися на занятті?

– Що ви запам'ятали?

– Що ви можете розповісти своїм родичам?[34, с 25-26]

ДОДАТОК Б

Тема заняття: «Київ – столиця України» (середня група)

Мета: дати дітям елементарні знання про місто Київ, про головну вулицю Хрещатик, про видатні місця; розвивати вміння уважно слухати енциклопедичну інформацію; виховувати почуття гордості за столицю України.

Обладнання: ілюстрації (світлини) визначних місць Києва (вулиця Хрещатик, Майдан Незалежності, Ботанічний сад, Андріївський узвіз), ілюстрації до казки про Київ, тематичні мультимедійні ілюстрації, атрибути до дидактичної гри «Екскурсійний автобус» (мікрофон, кермо), аудіозапис «Пісні про Київ».

Хід заняття

I. Комунікативна діяльність (2-3 хв)

Тематична бесіда

- Як називається найголовніше місто України?
 - Які міста в Україні ви ще знаєте?
 - Хто з вас бував у інших містах?
 - Що ви знаєте про Київ?
 - Хто з вас коли-небудь був у Києві?
 - Сьогодні ми помандруємо до міста Київ, поїдемо на екскурсію автобусом.
- Прошу всіх зайняти свої місця.

II. Пізнавальна діяльність (5-6 хв).

Педагог звертається до дітей, супроводжуючи розповідь демонструванням ілюстрацій або мультимедійною презентацією.

Кожна країна має своє головне місто – столицю. Столиця України – Київ. Київ – одне з найбільших міст не лише України, а й усієї Європи Місту дуже багато-багато років, однак його точний вік не встановлений донині.

Казка про Київ

Жили собі три брати – Кий, Щек та Хорив. І була в них сестра Либідь. Брати ходили на полювання, ловили рибу, а Либідь, як наведе лад у хаті,

сідала біля вікна, рушники вишивала та братів виглядала. Поверталися вони завжди з повнісінькими кошиками риби, грибів і ягід. Усього в тім краю було вдосталь.

Почув про багату землю і красуню Либідь лютий триголовий змії. Налетів уночі, трьох братів залізними ланцюгами до трьох гір прикував. Красуні ж сестрі звелів негайно в зміїне царство збиратися.

Зібрав Кий усю свою силу, розірвав залізні ланцюги. А тоді схопив величезного меча і проткнув зміїне серце. Та встигло триголове чудовисько випустити безліч вогнених стріл. Пронизали вони мужнього Кия, і впав він на землю мертвий.

Побивалася за братом Либідь і дуже плакала. Наплакала цілу річку.

Попливли по річці кораблі. Дісталися кораблі того краю, в яким мешкали брати. Зійшли на берег люди, поставили свої житла. І виросло велике місто. На честь сміливого Кия назвали його Києвом. Річку назвали Либіддю, а три гори київські – Киявицею, Щекавицею та Хоривицею.

Нині Київ – це найбільше місто України. У місті дуже багато історичних пам'яток, видатних місць. Це і головна вулиця Хрещатик, яка є візитівкою міста. Київ – діловий центр України, місце традиційних урочистостей і народних гулянь. Хрещатик прикрашають каскади водограїв, квітники та славетні київські каштани, А ось Майдан Незалежності, Андріївський узвіз, Ботанічний сад. У столиці України переплітаються історія, минувшина і сучасність.

Найбільше багатство міста – щирі, добрі та привітні його мешканці – кияни.

III. Перетворювальна діяльність (8-9 хв)

Фізкультхвилинка

Хід: педагог звертається до дітей, пропонує виконати вправи відповідно до змісту вірша.

Рано, рано сонце встало, *(крокують і підносять руки)*

Гарних діток привітало, *(присідають і прикладають руки до грудей)*

Побажало швидко встати (*підіймаються, руки на талії*)

І розумними зростати,

Шанувати місто Київ (*крокують на місці*)

І любити Україну. (*руками описують серце*)

Колективна вправа «Знайди ілюстрацію, назви, розкажи, що знаєш»

Мета: закріпити знання дітей про визначні місця столиці (Хрещатик, Майдан Незалежності, Андріївський узвіз, Ботанічний сад).

Хід: педагог демонструє ілюстрацію, називає її, діти знаходять з-поміж запропонованих таку саму, повторюють її назву.

Розучування вірша,

Київ

Наш Київ розіслався	Його побудували
На горах над Дніпром,	Брати, батьки, діди
Садами завітчався,	І славно захищали
Мов дівчина вінком.	Від лютої біди.

М. Рильський

IV. Оцінно-контрольна діяльність (1 -2 хв)

Підбиття підсумків заняття

- Що нового ви дізналися на занятті?
- Що здивувало вас?
- Що запам'яталося?
- Які визначні місця Києва ви знаєте?[34, с 109-111]

ДОДАТОК В

Тема заняття : «Кривий Ріг – моє місто» (середня група)

Мета: Розширювати знання дітей про рідне місто: назву, походження назви Закріпити легенди рідного краю. Вміти орієнтуватися на карті і знаходити на ній своє місто. Закріпити вірші про Кривий Ріг, ознайомити з поетами Криворіжжя. Уточнити які професії є а нашому місті.

Розвивати монологічне мовлення, вміння самостійно складати розповіді за темою. Споінукати дітей інтонаційно виразно розповідати вірші. Розвивати уяву дітей та емоційність. Сприяти створенню у дітей позитивного емоційного настрою. Виховувати любов до рідного міста.

Попередня робота: Розгляд альбому «Моє місто – Кривий Ріг», читання легенд про виникнення назви міста, вивчення поширених професій, які існують в Кривому Розі, ознайомлення з поетами Криворіжжя та їх творами.

Хід заняття

Дитина: Добрий день вам, люди добрі.

Щиро просим до господи

Раді вас у нас вітати,

Щастя та добра бажати!

Всі діти заходять під пісню «Ой, зелене жито, зелене». Стають півколом.

Вихователь: Ой, діти по дивіться який птах до нас в гості прилетів, напевне він заховався від зимової стужі. (*Заходить журавель*).

Діти по одній строчці розповідають вірш «Облітав журавель».

Журавель: Молодці діти! Ви впізнали мене. Літав я в багатьох краях, але прилетів до рідного, теплого міста.

Де ясніше сонце світить?

Де гарніші зорі сяють?

Де ж солодше пахнуть квіти –

Як у нашім ріднім місті.

Журавель: Діти, а ви знаєте, як називається наше місто?

Діти: Так.

Вихователь: А ми зараз подивимось, чи діти добре знають де знаходиться наше місто? Ми пограємо в гру.

Дидактична гра «Знайди Кривий Ріг».

Вихователь: Молодці діти, знаєте де знаходиться наше місто. А зараз ми з вами заглянемо в минуле. Заплющили всі оченята.

(З'являється козак)

Козак: Яких людей я бачу. Хто ви і звідки?

Дівчинка Оленка : А ми криворіжці

Козацького роду....

Всі належим до одного

Українського народу.

Козак: Але козак, тоді козак

Я скажу вам прямо

Коли кмітливий він

І історію свого міста знає.

І я зараз подивлюсь, чи знаєте ви легенди про свій рідний край.

Дидактична гра «Чарівний кубик».

(Діти кидають кубик на якому намальовані картинки стосовно легенд. Яка картинка випаде, таку легенду діти розповідають).

Козак: Дякую вам за розповіді. Але я хочу вам ще щось сказати. Ми, козаки, не тільки воювати, а й розважатися вміли. Хочете я вас тавчу?

1. Гра з черевиками.

2. Гра «Їду на Січ».

Вихователь : Дякуємо тобі, козак, за ігри, які ти нас навчив, а хочеш побувати в сучасному місті? Давайте заплющимо очі (*фонограма*).

Вихователь: Ось ми і опинились в сучасному місті. В нашому місті є така популярна гра, як «О, щасливчик!» і ми зараз з вами пограємо в цю гру. Ви повинні прочитати і вибрати правильну картку.

1. Назва нашого міста. (Київ, Одеса, Кривий Ріг).

2.Рік заснування Кривого Рогу (2000, 2001, 1775).

3. Які річки протікають в нашому місті? (Саксагань, Інгулець, Дніпро).

4. Вибрати малюнок, на якому зображена професія, яка є в нашому місті.

Козак: Ви дуже добре відповідали на запитання, але мені цікаво, чи знаєте ви Криворізьких поетів? (Сергій Пантюк, Олексій Старіков, Володимир Михайличенко). А вірші про Кривий Ріг?

Ти, мій красень залізний, корабель Кривий Ріг,

Я прощаюся змову, іду за поріг,

Всі бажання завмерли, лише думка жива,

Що в степах ти самотній, забутий всіма.

А колись золотії вітрила міцні

У блакитному небі співали пісні,

Січові козаки зупиняли коней.

Кривий Ріг в межиріччі – святий корабель!

Козак : Ви дуже розумні діти.

Вихователь: Діти, ми були з вами в минулому, сучасному, але давайте ми з вами трішки пофантазуємо, яке місто наше буде в майбутньому.

Конструювання «Моє місто в майбутньому». (Діти конструюють з будівельного матеріалу).

ДОДАТОК Г

Наводимо методичні розробки занять із національно-патріотичного виховання, проведені нами в групі № 6 (дітей старшого дошкільного віку) в Криворізькому комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) № 88.

Тема заняття: «Київ - столиця України» (*старша група*)

Мета: ознайомлювати дітей з історичним минулим столиці України, із легендами про Київ, його найвідомішими історичними спорудами, з історичними подіями.

Обладнання: тематичні мультимедійні презентації, світлини Києва.

Хід заняття

I. Комуникативна діяльність (4-5 хв)

- Хто з вас знає, яке місто є столицею України?
- Що ви знаєте про Київ?
- Як ви гадаєте, чи завжди був Київ?
- Хто знає, скільки років цьому містові?
- Хто його заснував?
- Сьогодні ми поговоримо про столицю нашої держави - про Київ, дізнаємося дещо про його історію.

II. Пізнавальна діяльність (7-9 хв)

- Київ – одне з найкращих міст світу. У ньому багато гарних вулиць. У творах його оспівують композитори, поети, художники. Послухайте вірш.

Серце України

Прислухайтесь, як дужо і невпинно
 В могутніх грудях вічного Дніпра
 Пульсує Київ – серце України,
 Наснажене джерелами добра.
 Він весь – в пориві, дії і надії,
 І навіть перед натиском століть,
 Не похитнувшись, пружно молодіє,

В грядущє звівши горду верховіть.

Б. Олійник

Про свою історію кожне місто розповідає мовою історичних пам'яток. Історія нашої столиці багата й давня. Саме історичні пам'ятки ознайомлюють нас з історією Києва, яка своїм корінням сягає сивої давнини. Символом нашої столиці є чудова скульптурна композиція, що увіковічне засновників Києва – братів Кия, Щека, Хорива та сестру їхню Либідь. Ось послухайте легенду про засновників Києва (*демонстрування світлин пам'ятки скульптури*).

Існує багато легенд про заснування Києва. Ось одна з них.

Київ

У давні часи жило плем'я полян, а правили ним троє братів – князі Кий, Щек і Хорив. Сестру їхню звали Либідь. І збудували поляни місто й назвали його на честь свого князя, старшого брата Щека і Хорива - Києвом. А навколо міста був ліс і велика пуца і поляни ходили на лови, і ловили там звірів, рубали ліс, розбудовували місто.

Кий довго княжив у роді своєму, ходив із походами в інші землі та завжди повертався у своє місто Київ, де правив зі своїми братами – Щеком і Хоривом.

Головна вулиця столиці України – Хрещатик. Багато років тому тут був глибокий і довгий яр, який перехрещувався із другим яром, тому його називали Хрещатим. Мабуть, головну вулицю столиці через це так і називали Хрещатиком.

Києво-Печерська лавра – одна із найдавніших пам'яток міста. Тут усе овіяне легендами: печери, церкви, життя монахів. Більше сотні печерських ченців визнані святими. У печерах покояться їхні мощі. Ченцем Лаври був і Нестор Літописець.

Софійський собор – найдавніша споруда Києва, яка збереглася з часів Київської Русі. До сьогодні точно не відомо, хто був засновником собору. Одні літописні джерела вказують на Ярослава Мудрого, інші – пов'язують

заснування Софії Київської з іменем Володимира Великого.

Із собором пов'язано багато пам'ятних подій з життя Київської Русі. Собор як головний храм держави відігравав роль духовного, політичного та культурного центру. Під склепінням Святої Софії відбувалися «посадження» на великокняжий престол, церковні собори, прийоми послів, а також при соборі велося літописання.

Краса й багатство Києва не одне століття приваблювали до себе загарбників. Тому киянам неодноразово доводилося братися до зброї. Найбільшого лиха зазнав Київ під час Другої світової війни. Багато славних синів України полягло в битві за Київ. І в наш час українці виборювали свободу в революційних подіях на Майдані Незалежності.

У Києві працюють Президент України, Верховна Рада і Уряд України.

III. Перетворювальна діяльність (13-14 хв)

Фізкультхвилинка

Рано, рано сонце встало, *(крокують, підносячи руки)*

Гарних діток привітало, *(присідають і прикладають руки до грудей)*

Побажало швидко встати *(встають на ноги, руки в боки)*

І розумними зростали,

Шанувати місто Київ *(крокують на місці)*

І любити Україну.

Колективна вправа «Знайди пам'ятку та розкажи про неї»

Мета: вчити дітей знаходити серед ілюстрацій визначні пам'ятки Києва та розповідати про них.

Хід: педагог пропонує об'єднатися дітям у групи по 4-6 осіб, кожній групі пропонує ілюстровану книгу про Київ та дає завдання знайти і розповісти про історичну пам'ятку (пам'ятник засновникам міста, Софійський собор, Києво-Печерська лавра, Хрещатик тощо).

Індивідуальна вправа «Кольорові розмальовки»

Мета: вчити дітей добирати кольори для розфарбовування контурних зображень визначних місць Києва.

Хід: вихователь пропонує розмальовки із зображеннями визначних місць Києва. Діти розфарбовують їх.

Колективна вправа «Що знаємо - розкажемо та покажемо»

Мета: вчити дітей долучатися до складання колективної розповіді про Київ із застосуванням мультимедійного обладнання.

IV. Оцінно-контрольна діяльність (2-3 хв)

Підбиття підсумків заняття

- Що нового ви дізналися на занятті?
- Які історичні події вас вразили найбільше?
- Про що ви можете розповісти своїм близьким?

ДОДАТОК Д

Тема заняття: Україна – наша Батьківщина*(інтелектуальна розвага)(старша група)*

Мета: вчити дітей відповідати на поставлені педагогом запитання; закріплювати знання дітей про Україну; формувати усвідомлення належності до українського народу; виховувати любов до Батьківщини, повагу до історичних і культурних надбань українського народу.

Обладнання: дерев'яна ложка, м'яч, українські прислів'я, відеоролик «Сім архітектурних чудес України».

Хід розваги

Педагог читає вірш.

За віконцем калина,

Тиха казка бабусі,

Ніжна пісня матусі,

Дужі руки у тата,

Під тополею хата,

Під вербою криниця,

В чистім полі шениця,

Серед луку лелека,

І діброва далека,

І веселка над лісом,

І стрімкий обелісок...

Все це є Україна –

Наша Батьківщина.

П. Бондарчук.

– Сьогодні у нас інтелектуальне змагання знавців України.

Гра «Чи знаєте ви?»

Мета: вчити уважно слухати запитання, добирати відповіді.

Хід: педагог читає запитання, а діти відповідають.

– Яке місто є столицею України?

- Що означає слово «козак»?
- Як називався козацький човен?
- Як називається Герб України?
- Яка найвідоміша козацька страва?
- Які ви знаєте найбільші міста в Україні?
- Кому було заборонено заходити на територію Запорізької Січі?
- Як називається обрядовий хліб, який печуть на Великдень?
- Яка найвища гора України?
- Хто є найвідомішим українським футболістом сучасності?
- Як називається грошова одиниця України?
- Води яких морів омивають береги України?
- Які ви знаєте українські обереги?
- Як називається приміщення, в якому жили козаки?
- Які кольори є на Прапорі України?
- Як називаються розписані великодні яйця?
- Яке найбільше озеро України?
- Коли треба збирати лікарські трави, щоб вони мали цілющі властивості?
- Як називається швидкий український танець, одиночний, парний або груповий?
- Хто з українських письменників узяв собі як псевдонім свою національність?

Кожен народ має свої улюблені національні страви.

Ігрове завдання «Ложку передавай, страву називай»

Мета: вчити дітей дотримуватися правил взаємодії з однолітками, пригадувати та називати українські національні страви.

Хід: діти передають ложку примовляючи: «Українські ми малята будемо страви називати». Хто під час закінчення фрази триматиме ложку, той має назвати українську страву (борщ, куліш, вареники, галушки, деруни, голубці, пампушки, калачі тощо).

Ігрова вправа «Квіти у віночку»

Мета: вчити впізнавати і називати квіти в віночку (барвінок, чорнобривці, волошки, ромашки).

Хід: педагог пропонує назвати квіти у віночку, потім розглянути рослини, які є на столі, та знайти зайву квітку, яку не влітають у віночок.

Ігрова вправа «Доповни прислів'я»

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей з усною народною творчістю – прислів'ями.

Хід: педагог починає прислів'я, діти закінчують. Значення двох-трьох прислів'їв доцільно обговорити.

Пташка красна пір'ям, а ... (*людина справами*).

Кожен край має ... (*свій звичай*).

Чим хата має, ... (*тим і приймає*).

Який кущ, така й калина, ... (*які батьки, така й дитина*).

Міцна сім'я – ... (*міцна держава*).

Без роду ... (*нема народу*).

Скрізь добре, а вдома ... (*найкраще*).

Без верби і калини ... (*нема України*).

Колективне складання розповіді «Я – українець»

Мета: вчити працювати в колективі; уважно слухати своїх однолітків, доповнювати розповідь своїми реченнями.

Хід: педагог звертається до дітей: «Ви чудово розумієте і всім можете пояснити, що ви – українці». Педагог пропонує назвати риси вдачі наших співвітчизників: працювати, веселі, добрі, співучі, гостинні, щедрі тощо. А також дає завдання самостійно класти речення з поданими словами.

Переглядання відеороліка «Сім архітектурних чудес України»

Хід: педагог звертається до дітей:

– Велика і чудова наша Батьківщина. Це – безмежні колосисті поля, вишневі та яблуневі сади, повноводні ріки та синтоокі озера, різнобарвні луки та затишні гаї, мальовничі села та великі міста. Сьогодні ми з вами здійснимо віртуальну подорож і відвідаємо сім історико-культурних

пам'яток нашої держави.

І Полісся, І Донбас,
Київ, Буковина,
Полтава й запорізький край
Наша Україна.
Яблуневий ніжний цвіт,
Соняхи й калина –

Це найкраща на Землі
Наша Україна.
І дитячий наш садок
Школа і родина –
Все це рідна назавжди
Наша Україна. [34, с 112-114]

ДОДАТОК Е

Тема заняття : «Моє місто – Кривий Ріг» (*старша група*)

Мета: закріпити та поглибити уявлення дітей про рідне місто, розширити знання про символи міста, виховувати в дітей глибокі чуття до своєї Батьківщини, рідного міста; пробуджувати пізнавальний інтерес, сприяти розширенню світогляду дітей.

Матеріали: демонстраційний: зображення Герба Кривого Рогу; Прапора Кривого Рогу; карта Кривого Рогу; грамзапис Гімну Кривого Рогу; фотоальбом «Кривий Ріг – моє місто».

Роздатковий матеріал: малюнки з картою Кривого Рогу, олівці різних кольорів

Хід заняття

1. Психогімнастика

Вихователь: Діти послухайте віршик:

Кривий Ріг – велике місто, давнє, а проте
Виглядає дуже щиро, так барвисто.
Є проспекти і алеї, та не знає меж
Кривий Ріг і під землею має славу теж.

- Про що цей вірш?
- Що ви уявляєте, коли говорять про Кривий Ріг?
- Як автор називає наше місто? Яке воно?
- Що є у нашому місті?
- Де має славу наше місто?
- А чому? (*Відповіді дітей*).
- Батьківщиною ми називаємо місце де ми живемо, де ми народилися, де ходимо в дитячий садок. На світі є багато країн, багато міст. Ми з вами живемо в Кривому Розі. Це наше рідне місто, наша Батьківщина.

Є багато країн на землі,

В них озера, річки і долини
 Є країни великі й малі,
 А найкраща завжди – Батьківщина!

Вихователь: Як ви гадаєте, чому найкраща країна — це Батьківщина? (*Діти висловлюють свої думки*). Кривий Ріг це місто, де живуть криворіжці. Місто шахтарів і металургів. Подивіться на карту Кривого Рогу, усе, що зображено на карті, зменшено в багато разів. Насправді Кривий Ріг – велике місто і знаходиться на Україні в Дніпропетровській області. В Кривому Розі сім районів: Тернівський, Жовтневий, Саксаганський, Центральнo-Міський, Довгинцівський, Металургійний і Інгулецький.

Кожне місто має свої символи – це Прапор і Герб, а також головну пісню – Гімн. Подивіться на Герб – щит розтятий зеленим та червоним.

В щиті срібна козацька порохівниця, над нею золотий дубовий трилисник з двома жолудями.

Щит обрамлений декоративним картушем, увінчаний низькою короною. Козацька порохівниця виготовлена з рогу, що перед усім вказує на назву міста, а також на славетне минуле краю. Порохівниця, говорить: «Є ще порох в порохівницях» і нагадує заклик «Тримай порох завжди сухим». Порохом, діти, це раніше заряджали зброю щоб битися з ворогами. Золотий дубовий трилисник це перед усім символ сили, міцності та багатства. Трилистник, формою нагадує тризуб, що є символом триєдності сил споконвічним знаком оберегом української землі.

Прапор Кривого Рогу поєднав у собі два кольори. Які? (*Відповіді дітей*). У прапора квадратне полотнище розтяте на зелену і червону частину, в якій біла козацька порохівниця, над нею дубовий трилисник з двома жолудями.
 – Національний Гімн – це урочиста пісня, символ нашої державної єдності. Слова до цієї пісні написав автори І. Шевченко і В. Удовенко.
 – Коли звучить Гімн? Ця пісня звучить на всіх святах. Гімн звучить, коли до міста Кривого Рогу приїздять високі поважні гості з інших країн.

Почувши звуки Гімну, усі люди встають і шанобливо слухають пісню.

Давайте послухаємо наш Гімн. *(Якщо діти підготовлені, можна прослухати весь Гімн. Якщо дітям важко вислухати Гімн до кінця, дати послухати їм тільки його частину).*

2. Фізкультхвилинка.

(Діти виконують рухи відповідно вірша).

Ми мандруєм, ми мандруєм
 Кривим Рогом ми крокуєм
 Далі ми йдемо поважно,
 Шлях долати нам не важко,
 Підрівняйтесь, посміхніться,
 Батьківщині поклоніться
 За щасливі дні в любові
 За пісні за колискові.
 Кругом себе обкрутіться,
 Раз присядьте, два присядьте,
 За столом тихенько сядьте.

3. Розповідь легенди про Кривий Ріг.

Давно це було, дуже давно! Так давно, що ніхто вже й не пам'ятає, коли саме!

Так от, значить, був собі на білому світі добрий козак запорозький Матвій Ріг, дужий, як вітер. Багато чого він побачив на своєму віці, багато ворогів полягло від його гострої шаблі. Проте й Матвію добряче діставалося, тіло його було густо вкрите шрамами від бойових ран. Оскільки в боях ранив козак праве око, прозвали в народі його Кривим...

Хоробрий козак збудував для себе житло саме на тому місці, де Інгулець і Саксагань зливаються. І хто не їхав повз – звертав до старого Рога... Поважали чумаки Рога за гостинність, чуйність, відвертість, а ще за цікаві розповіді. Йшли роки, навколо хати козака почали з'являтися інші житлові приміщення. Пізніше тут виросло село. Вже й козака Рога не стало, а назва так і залишилася – Кривий Ріг.

Далі діти розглядають фотоальбом, а вихователь коментує фотографії.

4. Вправа «Подорож на потязі».

Вихователь пропонує здійснити подорож по рідному місту. Усі діти стають один за одним, тримаючись за пояс або плечі попереднього. Імітуючи рух потяга, група пересувається по кімнаті. Дорослий називає зупинки, які означають якісь місця.

Станція «Ботанічний сад».

- Хто їздив до ботанічного саду?
- Розкажіть, що ви бачили там?
- Що росте в ботанічному саду?
- Які квіти ростуть? Назвіть їх.
- В якому районі знаходиться Ботанічний сад?

Станція «Цирк».

- Хто їздив із вас у цирк?
- Що ви там бачили?
- Які запахи вловлювали в цьому місці? (Запахи солодкої вати та свіжого попкорну).
- Хто виступав на арені цирку?
- Хто приходить до цирку? (Діти і дорослі)
- В якому районі знаходиться цирк? (Відповіді дітей).

Станція «Парк».

- Що ви бачили в парку?
 - Які дерева там ростуть? Назвіть їх.
- Ось і час нам повертатись до дитячого садочку.

Станція « Дитячий садок»

- Чи подобається дитячий садок?
- Як називається дитячий сад?
- В яку групу ходите? Як вона називається?
- Чи подобається вам ходити в дитячий садок? Чому подобається?

5. Вправа «Розфарбуй кожен район у певний колір, згідно номера, і

отримай карту Кривого Рогу.

6. Підсумок заняття.

- Як ми називаємо місто, де ми з вами народились і живемо?
- Чому кожна людина повинна любити своє місто?
- Які символи нашого міста ви запам'ятали?
- Які райони ви знаєте?
- Які річки ви запам'ятали в нашому місті?

ПОРАДИ БАТЬКАМ

1. Говоріть із дітьми про Батьківщину.

«Дехто з батьків вважає, що про Батьківщину говорити з дошкільниками зайве або ще зарано. Однак цінність сімейних бесід і розмов саме в тому, що відбуваються вони найчастіше у безпосередній і довірливій атмосфері. І тоді розумне і влучне слово батька або матері, дідуся чи бабусі про Батьківщину глибоко входить у свідомість та серце малюків. Способи вирішення виховних завдань у родині дуже різноманітні: це батьківський авторитет, домашній побут, духовний і моральний клімат родини, праця, навчання, звичаї і традиції; суспільна думка, преса, радіо, телебачення, література, заняття спортом, свята тощо.

2. Відзначайте загальнонаціональне свято – День Незалежності України.

Доцільно започаткувати сімейну традицію щорічного святкування загальнонаціонального свята – *Дня Незалежності України*: побувати на святкових заходах, що проводять у рідному місті, за можливості брати в них участь, переглянути запис військового параду чи святкового концерту. Адже всі ці заходи спрямовані на патріотичне виховання. Традиційний їх перегляд сприятиме формуванню патріотичних почуттів у молодого покоління. Бажано, щоб державні свята, події, історичні дати, як і родинні, не залишали байдужим жодного з її членів – від найстаршого до наймолодшого.

3. Говоріть про патріотичні справи батьків, розмірковуюте над минулим своєї Батьківщини.

Розповіді й бесіди-спогади про патріотичні справи батьків, розмірковування над минулим своєї *Батьківщини* є водночас і уроками мужності для дітей, і передачею естафети від покоління до покоління. У такі хвилини діти почуваються єдиним цілим, невіддільним від героїчного минулого своїх предків.

4. Подорожуйте з дітьми Батьківщиною.

Подорожуючи дорогами нашої країни, батьки й діти безпосередньо знайомляться з Батьківщиною, її культурою, минулим і сьогоденням, відвідують меморіальні комплекси, які своєю емоційною силою впливу пробуджують у серцях дітей скорботу про полеглих, любов і повагу до людей, що вибороли для них свободу і незалежність. За правильної позиції батьків такі подорожі можуть відіграти неоціненну роль у патріотичному вихованні дітей.

5. Залучайте дітей до творів української літератури та мистецтва.

Прагніть, щоб за допомогою літератури і мистецтва дитина якомога раніше перейнялася долею героїчних людей. Після прочитання патріотичної літератури, розгляду репродукцій, фільмів, прослуховування музики, пісень, перегляду танців, вистав патріотичної тематики діти не залишаться байдужими.

6. Будьте готові відповісти на запитання, навести приклади й докази, щоб переконати дітей в істинності або хибності їхніх суджень.

Дошкільний вік – це вік «чомусиків». *Десятки запитань – найнесподіваніших і найрізноманітніших.* І відразу ж свої міркування і висновки: правильні, неточні або помилкові. Тому батьки завжди мають бути готові відповісти, навести приклади й докази, щоб переконати дітей в істинності чи хибності їхніх суджень. Важливо, щоб у родині усвідомлювали позитивний і негативний впливи літератури, мистецтва, засобів інформації на патріотичне виховання дітей.

7. Залучайте дітей до сімейних традицій, звичаїв, обрядів, свят.

Сімейні традиції, звичаї, обряди, свята є водночас важливими засобами зміцнення родинних зв'язків та національно-патріотичної свідомості різних поколінь. Так, родинні традиції є своєрідним засобом захищеності кожного члена родини, позитивного сприймання світу, створення неповторних дитячих спогадів, власного самоствердження у суспільстві.

8. Виховуйте шанобливе ставлення до національних символів і святинь народу.

Саме у родинному середовищі дитина дізнається вперше про народні символи. Народними символами українців є батьківська хата, хліб, вишитий рушник, материнська пісня, верба і калина, сорочка, хрещатий барвінок, писанка і лелека. Всі вони наші давні обереги. Родина плекає любов та повагу до них.

Якщо за сімейним обіднім столом дитині показувати приклад бережного ставлення до хліба, то, безумовно, дитина і в дитячому садку, а потім у школі, в дорослому житті з повагою ставитиметься як до самого хліба, так і до людей, які його виростили, і до землі, на якій він виріс, до свого краю, народу.

Батьки формують у своїх дітей шанобливе ставлення до державних символів: Гімну, Прапора, Герба України.

9. Будьте взірцем для наслідування, відповідальними й обережними у своїх діях.

Щоб виховати патріотичні почуття у дітей, потрібно самим ними володіти. Тому значну роль у родинному національно-патріотичному вихованні відіграє рівень патріотичних почуттів батьків. Виховання прикладом передбачає створення взірця для наслідування з метою оптимізації виховного процесу. Діти копіюють усе підряд: і позитивне, й негативне. Це зобов'язує батьків бути відповідальними й обережними у своїх діях. Чесність, правдивість, працьовитість, щедрість, скромність, совісність, розсудливість – усе це позитивні взірці для наслідування. Якщо батьки чесно працюють на виробництві чи в іншій сфері діяльності, є порядними людьми, позбавленими шкідливих звичок, то вони мають високу репутацію. Тому вони мають моральне право вимагати від своїх дітей підтримувати свою честь, гідність, репутацію своєї сім'ї у навчанні, у повсякденній поведінці. Завдання батьків полягає в тому, щоб показати позитивний приклад, з якого дитина могла б переймати найкращі риси. Це забезпечить неперервність традицій від покоління до покоління.

10. Розширюйте коло спілкування дитини з дорослими й

однолітками, представниками інших національностей.

Розширюйте коло спілкування, обмінюйтеся досвідом із представниками інших сімей та родин, пізнавайте їхню духовну спадщину та поширюйте свою. Дитина обов'язково має поступово, на практиці реального спілкування знаходити спільне та відмінне між собою та іншими людьми. Спілкування дітей і дорослих із представниками людей інших країн, національних традицій, релігійних переконань, політичних поглядів, укладів життя та культури розвиватиме вміння поводитися природно, тактовно та гідно.

11. Використовуйте різні форми взаємодії з дітьми.

Для національно-патріотичного виховання дітей у родині використовуйте такі форми взаємодії з дітьми: власні бесіди-спогади; подорожі рідною країною; створюйте сімейні літописи; залучайте дітей до трудових справ; використовуйте твори літератури і мистецтва; беріть участь у масових заходах з нагоди національних і державних свят; долучайтеся до співпраці з ЗДО, суспільними організаціями тощо. Якщо у родині виховують кількох дітей різного віку, то обирайте форми та методи національно-патріотичного виховання, враховуючи індивідуальні вікові, статеві, психологічні та інші особливості кожної дитини» [33, с. 59 – 65].